

Finanční gramotnost a dluhové poradenství na Vyškovsku

Bc. Jarmila Jelínková

Bakalářská práce
2024

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

Akademický rok: 2023/2024

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: Bc. Jarmila Jelínková
Osobní číslo: H21619
Studijní program: B0111A190011 Sociální pedagogika
Forma studia: Kombinovaná
Téma práce: Finanční gramotnost a dluhové poradenství na Vyškovsku

Zásady pro vypracování

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti komunitního plánování, finanční gramotnosti a dluhového poradenství.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvantitativního výzkumu formou dotazníkového šetření.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

CHRÁSKA, Miroslav, 2016. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-5326-3.

Kolektiv autorů, 2015. *Průvodce osobními financemi*. Praha: Fond dalšího vzdělávání, příspěvková organizace MPSV. ISBN 978-80-260-8989-6.

MATOUŠEK, Oldřich, 2011. *Sociální služby: legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0041-3.

NOVESKÝ, Ivan, 2009. *Slabikář finanční gramotnosti*. Praha: COFET. ISBN 978-80-254-4207-4.

PILÁT, Miroslav, 2015. *Komunitní plánování sociálních služeb v současné teorii a praxi*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0932-4.

Vedoucí bakalářské práce: **PhDr. Zuzana Hrnčířiková, Ph.D.**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: **10. ledna 2024**

Termín odevzdání bakalářské práce: **26. dubna 2024**

Mgr. Libor Marek, Ph.D.
děkan

doc. Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

Ve Zlíně dne 10. ledna 2024

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci – nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracovala samostatně a použitou literaturu jsem citovala. V případě publikace výsledků budu uvedena jako spoluautor.

Ve Zlíně .....

---

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě

pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Tato bakalářská práce se zabývá problematikou finanční gramotnosti a dluhového poradenství na Vyškovsku. Práce je rozdělena na dvě části, a to na teoretickou a praktickou. Teoretická část se věnuje oblasti finanční gramotnosti, zadlužení a zejména předlužení, exekuci, prevenci, dluhovému poradenství a komunitnímu plánování. Oblast komunitního plánování je již v teoretické části částečně specifikována na Vyškovsko. Praktická část bakalářské práce se zabývá kvantitativním výzkumem formou dotazníkového šetření. Hlavním cílem výzkumu je zjistit míru potřebnosti poradenství v oblasti finanční gramotnosti či následného dluhového poradenství na Vyškovsku. Na základě získaných dat lze konstatovat, že více než 80 % respondentů má zájem o výše uvedené poradenství. V závěrečné části jsou shrnuty výsledky výzkumu vzhledem ke stanovenému hlavnímu cíli i dílčím cílům výzkumu.

Klíčová slova: dluhové poradenství, exekuce, finanční gramotnost, komunitní plánování, prevence předlužení.

ABSTRACT

This bachelor thesis deals with the issue of financial literacy and debt counselling in the Vyškov region. The thesis is divided into two parts, theoretical and practical. The theoretical part is devoted to financial literacy, debt and especially over-indebtedness, foreclosure, prevention, debt counselling and community planning. The area of community planning is already partially specified in the theoretical part for the Vyškov region. The practical part of the bachelor thesis deals with quantitative research in the form of a questionnaire survey. The main aim of the research is to determine the level of need for financial literacy counselling or subsequent debt counselling in the Vyškov region. Based on the data obtained, it can be concluded that more than 80% of the respondents are interested in the above mentioned counselling. In the final section, the results of the research are summarized in relation to the main objective and sub-objectives of the research.

Keywords: debt counseling, foreclosure, financial literacy, community planning, over-indebtedness prevention.

Ráda bych zde poděkovala paní PhDr. Zuzaně Hrnčířkové, Ph.D. za odborné vedení mé bakalářské práce, pomoc, trpělivost, vstřícnost a ochotu při zpracování práce i v průběhu studia. Poděkování patří také pracovníkům Úřadu práce ČR a respondentům dotazníkového šetření za spolupráci v rámci výzkumu.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 FINANČNÍ GRAMOTNOST	12
1.1 DEFINICE POJMU FINANČNÍ GRAMOTNOST	13
1.2 RIZIKOVÉ OBLASTI V RÁMCI FINANČNÍ GRAMOTNOSTI	14
1.3 ZADLUŽENÍ A PŘEDLUŽENÍ	15
1.4 SOCIÁLNÍ ASPEKTY FINANČNÍ GRAMOTNOSTI	16
1.5 VÝZKUM ČESKÉ BANKOVNÍ ASOCIACE.....	19
2 EXEKUCE	20
2.1 EXEKUCE V ČESKÉ REPUBLICE	20
2.2 DATA V OBLASTI EXEKUCÍ V ČR.....	24
2.3 ODDLUŽENÍ, INSOLVENČNÍ ŘÍZENÍ NEBOLI OSOBNÍ BANKROT.....	25
3 PREVENCE PŘEDLUŽENÍ A DLUHOVÉ PORADENSTVÍ	27
3.1 SOCIÁLNÍ SLUŽBY V OBLASTI PORADENSTVÍ	27
3.2 KOMUNITNÍ PLÁNOVÁNÍ.....	28
3.3 KOMUNITNÍ PLÁN SOCIÁLNÍCH SLUŽEB	31
3.4 DLUHOVÉ PORADENSTVÍ	32
3.5 PREVENCE V OBLASTI FINANČNÍ GRAMOTNOSTI.....	33
II PRAKTICKÁ ČÁST	36
4 VÝZKUMNÉ ŘEŠENÍ	37
4.1 VÝZKUMNÝ PROBLÉM	37
4.2 VÝZKUMNÉ CÍLE	38
4.3 VÝZKUMNÉ OTÁZKY	38
4.4 VÝZKUMNÝ SOUBOR	38
4.5 METODA SBĚRU DAT	39
5 ANALÝZA A INTERPRETACE DAT	41
5.1 ZÍSKANÁ DATA K JEDNOTLIVÝM DÍLČÍM CÍLŮM	41
5.2 INTERPRETACE ZÍSKANÝCH DAT.....	49
ZÁVĚR	51
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	53
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	55
SEZNAM TABULEK	56
SEZNAM PŘÍLOH	57

ÚVOD

Bakalářská práce se věnuje problematice finanční gramotnosti a dluhového poradenství. Neznalost finanční gramotnosti a velká zadluženost ve společnosti má negativní dopady jak v oblasti sociální, tak ekonomické. Jde o problém, který je dlouhodobý.

V současné době probíhá výuka finanční gramotnosti na školách, existuje celá řada občanských poraden, které pomáhají lidem s exekucemi a s oddlužením, ale dle našeho názoru není dostatečná nabídka a možnosti osvěty v oblasti finanční gramotnosti pro dospělé. Myslíme si, že právě prevence v této oblasti je velmi důležitá, a to nejen pro jednotlivce, ale i pro celou společnost. Tato práce se z výše uvedeného důvodu zaměřuje na dospělé osoby, které jsou v exekuci. Hlavním cílem našeho výzkumu je zjistit míru potřeby poradenství v oblasti finanční gramotnosti či následného dluhového poradenství na Vyškovsku.

Teoretickou část jsme rozdělili na tři kapitoly. V první se zabýváme problematikou finanční gramotnosti v minulé i v současné době. Dále si postupně vysvětlujeme základní pojmy, které s touto problematikou souvisí, například zadlužení, předlužení a sociální vyloučení. Zdůrazňujeme sociální aspekty finanční gramotnosti a zejména sociální i ekonomické dopady předlužení. V závěru sdělujeme konkrétní údaje o úrovni finanční gramotnosti v České republice, které pravidelně zjišťuje Česká bankovní asociace, jde o tzv. Index finanční gramotnosti.

V druhé kapitole se zaměřujeme na exekuci a její dopady. Uvádíme konkrétní aktuální data v oblasti exekucí v České republice v roce 2023 a dále je porovnáváme s rokem 2022. Zmiňujeme se o možnosti řešení tohoto problému, a to formou oddlužení neboli zahájením insolvenčního řízení.

V třetí kapitole hovoříme o prevenci, která je v oblasti finanční gramotnosti velmi důležitá. Řešíme zde možnosti zajištění dluhového poradenství pro širokou veřejnost. Jednou z možností zajištění této služby je prostřednictvím odborného sociálního poradenství dle zákona o sociálních službách. Na obcích tomu může napomáhat komunitní plánování. Systém komunitního plánování v bakalářské práci následně blíže specifikujeme a popisujeme jednotlivé účastníky. Konkrétně se již věnujeme komunitnímu plánu pro Vyškovsko, na které se bakalářská práce v rámci výzkumu zaměřuje. V závěru této kapitoly uvádíme již konkrétní způsoby řešení dluhového poradenství a prevence v oblasti finanční gramotnosti v rámci České republiky.

Praktická část je zaměřena na konkrétní výzkum. Postupně se věnujeme jednotlivým krokům kvantitativního výzkumu, který proběhl formou dotazníkového šetření. Jako typ výzkumného problému jsme zvolili deskriptivní neboli popisný.

V rámci čtvrté kapitoly uvádíme výzkumný problém, cíle a otázky. K hlavnímu cíli, který uvádíme výše, jsme si stanovili čtyři dílčí cíle. Následně popisujeme výzkumný soubor, který je, jak již vyplývá z hlavního cíle výzkumu, zaměřený na oblast Vyškovska a dále metodu sběru dat.

V poslední páté kapitole nejdříve sdělujeme data získaná z dotazníků (vzor použitého dotazníku je přílohou bakalářské práce). Údaje z jednotlivých položek dotazníku jsme seskupili podle jejich zaměření na jednotlivé dílčí cíle. Následně probíhá interpretace získaných dat, kde se zaměřujeme na jednotlivé položky dotazníku a odpovídáme na dílčí výzkumné otázky.

V závěru probíhá celkové shrnutí a zhodnocení, zda jsme dosáhli stanovených výzkumných cílů a propojení teoretické a praktické části bakalářské práce.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 FINANČNÍ GRAMOTNOST

V rámci první kapitoly se věnujeme finanční gramotnosti, což je jeden z hlavních pojmů nejen pro náš výzkum, ale i pro teoretickou část bakalářské práce. Finanční gramotnost se stala fenoménem posledních let, je nezbytná pro život stejně jako čtení a psaní.

Počátky finančního vzdělávání jsou ale výrazně starší. První zmínky můžeme nalézt již v období, kdy došlo k přechodu od výměnného obchodu k všeobecně uznávanému ekvivalentu, který v současné době představují peníze. V minulosti tuto funkci plnilo například zlato, drahé kovy a případně jiné předměty, které byly ve společnosti považovány za uznávané a akceptované platidlo. Bylo třeba, aby lidé znali hodnotu takového platidla. S příchodem peněz rostla potřeba finančního vzdělávání a zejména následně s příchodem elektronických peněz. Potřebu finančního vzdělávání v současné době vyvolává rychlé tempo růstu zadlužování obyvatelstva a expanzivní prodej nových finančních produktů (Noveský et al., 2009).

Finanční gramotností se zabýval také Tomáš Baťa – „*podnikatel, který dokázal změnit řemeslo v průmysl*“ (Baťa, 2022, s. 103). Peníze vnímal jen jako nástroj, nikoliv cíl. Finanční gramotnost chápal jako základní předpoklad úspěšného života a jeden ze základních nástrojů, jak utvářet člověka (2022). Z jeho slov vyplývá, že každý člověk má povinnost být zdravý a bohatý. Pokud člověk má zdravé ruce a rozum, nic mu v tom už nebrání. Řekl: „*Člověk, který není schopen spravovat vlastní peníze, není schopen hospodařit s těmi firemními. Potřebujeme bohaté lidi, musíme dopřát lidem rozmnožovat jejich osobní bohatství. S rozmnožením jejich bohatství bude se dařit i firmě*“ (Baťa, 2022, s. 104).

Baťa hovořil o potřebě výchovy mladých lidí, kdy měl rozdílné přístupy k chlapcům a dívkám. Dle jeho názoru, výchova lidí v budování vlastního blahobytu pomocí sebekázně se nejlépe bude dařit u mladíků, ve kterých dosud nejsou zakořeněny vášně stravující značnou část jejich příjmů a životních sil. Měli by se stát finančně nezávislími dříve, než si budou zakládat své rodiny. Výchova dívek by se měla vyvíjet jiným směrem, a to zejména, aby se naučily pečovat o děti a řídit domácnost. Za vážnou překážku v hospodářské výchově mladých lidí považoval jejich rodiče, kteří měli za to, že jim přísluší právo a povinnost starat se o výdělek a majetek svých dětí. Rodiče by měli nechat své děti, aby se sami staraly o své vydělané peníze a jen je bedlivě zpovzdálí kontrolovat (2022).

1.1 Definice pojmu finanční gramotnost

Existuje celá řada definic pojmu finanční gramotnost. Štogr (2013, s. 62) uvádí vlastní definici majetkové a finanční gramotnosti: „*To, co zapisuji, to zachycuji (mohu to držet). Nemusím se u druhého dovolávat souhlasu, že si pamatuje „také“. To, co čtu si, mohu znovu přečíst bez ohledu na to, zdali jsem v tísní a spěchám, jsem rozčilený nebo jsem v pohodě, jde stále o stejný výchozí text s interpretovatelných obsahem, se kterým mohu pracovat „objektivně“, neuhýbá mi, nemění se. Není věcí dojmů. Jde o projev toho, že ve věcech se lze vyznat, že lze jednat s vnitřní konzistencí, nenáhodně. Tak je třeba chápat i finanční gramotnost. Nemůže jít jen o elementární poučky pro ty, kdo jsou např. v dluhové pasti nebo si neumí vytvořit měsíční rodinný rozpočet. Nemůže jít jen o návod k upotřebení „moderních finančních nástrojů“ virtuálního majetkového obchodu. Nemůže jít jen o to naučit se číst v řeči, která se zabývá čísly popisujícími množství peněz nebo hodnotu majetku. Majetkově gramotný je ten, který dovede s dostatečných odstupem od aktuální situace zasadit majetek a hodnoty do celku svého života“.*

Ve společném dokumentu Ministerstva financí ČR, Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR a Ministerstva průmyslu a obchodu ČR pod názvem „*Systém budování finanční gramotnosti na základních a středních školách*“, který byl v aktualizované verzi a v souladu se Strategií finančního vzdělávání vydán v roce 2007, je definována finanční gramotnost jako: „*soubor znalostí, dovedností a hodnotových postojů občana nezbytných k tomu, aby finančně zabezpečil sebe a svou rodinu v současné společnosti a aktivně vystupoval na trhu finančních produktů a služeb. Finančně gramotný občan se orientuje v problematice peněz a cen a je schopen odpovědně spravovat osobní / rodinný rozpočet, včetně správy finančních aktiv a finančních závazků, s ohledem na měnící se životní situace*“ (Systém budování finanční gramotnosti na základních a středních školách, 2007, s. 7).

Dělení finanční gramotnosti

Vzhledem k výše uvedené definici, můžeme u finanční gramotnosti rozlišovat tři složky: peněžní gramotnost, cenovou gramotnost a rozpočtovou gramotnost.

- Peněžní gramotnost zahrnuje kompetence potřebné pro správu hotovostních a bezhotovostních peněz a transakcí s nimi. Dále kompetence nezbytné pro správu nástrojů k tomu určených (např. běžný účet, platební nástroje apod.).
- Cenovou gramotnost představují schopnosti důležité pro porozumění cenovým mechanismům a inflaci. Dále pro porozumění principu „ceny peněz“ v čase, rozdílu

mezi nominální a reálnou úrokovou sazbou a porozumění cenám finančních nástrojů a služeb v praktické podobě poplatků a úrokových sazeb.

- Rozpočtovou gramotnost reprezentují dovednosti nezbytné pro správu osobního nebo rodinného rozpočtu a schopnosti zvládat různé životní situace z finančního hlediska. Zahrnuje také správu finančních aktiv (např. vkladů, investic a pojištění) a finančních závazků (např. úvěrů nebo leasingu).

Jako prostředek k vytváření a posilování politického, právního a ekonomického myšlení občanů můžeme považovat rozvoj dalších kompetencí, a to:

- gramotnost numerická (finanční numerické úkony),
- gramotnost informační (schopnost vyhledat, použít a vyhodnotit relevantní informace),
- gramotnost právní (orientace v právním systému, přehled o právech a povinnostech a také možnostech, kam se obrátit o pomoc).

Můžeme tedy konstatovat, že finanční vzdělávání by nám mělo poskytovat dostatečné znalosti a nástroje vedoucí k lepšímu porozumění finančním produktům a pojmům, abychom se mohli správně rozhodovat a našimi rozhodnutími se nedostali do problematických situací. Mezi takové situace můžeme zařadit například neschopnost splácet své dluhy, jež se nazývá předlužení. V případě, že se do nepříznivé situace dostaneme, je potřeba mít znalosti nebo alespoň informace, jak se v dané situaci chovat a z problémů se co nejlépe dostat nebo vědět, na koho se obrátit o pomoc (Noveský et al., 2009).

1.2 Rizikové oblasti v rámci finanční gramotnosti

Existuje celá řada publikací odhalujících pravidla úspěchu a zlepšení života. Mnoho knih se zabývá zbohatnutím. Pokud lidé chtějí mít více majetku, musí si především zajistit, aby nepřišli o ten stávající. Můžeme vyjmenovat deset různých oblastí, které se nám snadno mohou stát finančně osudnými. Jedná se o finanční podvody (podvodníci často lákají na fantastické zisky), úvěry (v tomto případě hrozí, že můžeme přijít nejen o peníze, ale i o to, co ještě nemáme), investování do akcií (jde o majetkové podíly na firmách; výhoda - jednoduchost, dostupnost, nevýhoda - zdaleka ne každý podnikatel je úspěšný), finanční spekulace (lze spekulovat například s akciemi, akciovými indexy, dluhopisy), dluhopisy (v dlouhodobém horizontu dluhopisy nepřinášejí tak vysoké výnosy jako akcie; říká se, že kdo chce dobře jíst, kupuje akcie, kdo chce dobře spát, kupuje dluhopisy), zlato (jako ke

všemu i k tomuto vzácnému kovu je potřeba přistupovat střízlivě), diamanty (řada lidí se pouští do investic do diamantů s nereálnými očekáváními), inflace (změna kupní hodnoty peněz; může se stát, že naše úspory na nějakém spořicí produktu narůstají, ale přesto jejich kupní síla klesá), cizí měny (tenká hranice mezi ochranou a nebezpečím), náklady (v životě není nic zadarmo) (Tyl, 2013).

Další rizikovou oblastí je tzv. následné placení, tedy kreditní karty. Jde o placení odložené do budoucnosti. Platíme až ve chvíli, kdy už jsme určitou službu nebo zboží využili. Hlavní psychologická síla kreditních karet je v tom, že oddělují čas, kdy zboží užíváme, od doby, kdy za něj platíme. Nejprve v nás použití platební karty vyvolá pocit, že za danou věc zaplatíme později a podruhé s časovým odstupem vznikne iluze, že jsme za ni už zaplatili dříve. Jsme tedy uvolněnější a mnohem více a svobodněji utrácíme. Dále omezují míru pozornosti, kterou musíme placení věnovat. Naopak placení v hotovosti má v sobě zabudovaný určitý prvek uvědomění. Vidíme a cítíme peníze, musíme je spočítat (Ariely a Kreisler, 2018).

1.3 Zadlužení a předlužení

Zadlužení je stav velkého osamění, který může postihnout kohokoliv: lidi mladší i starší, nezaměstnané i dobře vydělávající osoby. V dlužích se většinou každý cítí zcela sám. O tom, že má někdo problém s penězi, většinou nikdo nemluví rád. Je to otázka cti. Zadlužený člověk má také sklon myslet si, že jeho situace je výjimečná a často si ji chce vyřešit zcela sám (Carr, 2013).

Carr považuje dluhy a vytváření dluhů jako určitý způsob závislosti. Jde o dluhy, které lidé vytvářejí v důsledku nadměrného utrácení. Tedy pokud utrácíme víc, než máme, zadlužujeme se. Vlivem nadměrného utrácení trpí miliony lidí po celém světě. Pokud má člověk pocit, že nemůže s nadměrným utrácením přestat, ačkoliv má dluhy, jedná se o určitou formu závislosti. Jako u všech ostatních obecně známých závislostí, jako je např. alkoholismus, kouření, je to iluze, že nám náš zlozvyk pomáhá, přináší nám určité potěšení. Právě tato iluze nás může držet v pasti (2013).

„Předlužení je na rozdíl od zadlužení stav, kdy člověk není schopen plnit své finanční závazky“ (Novesky et al., 2009, s. 64).

Pokud se dostáváme do problému se splácením, tak platí několik důležitých zásad: komunikovat, nevytloukat klín klínem, je třeba přebírat poštu, domluvit se na splátkovém

kalendáři, zažádat si o přednostní splácení jistiny, poradit se, být u soudu přítomen a hlídat si exekuci svého majetku.

- Co se týká komunikace, je důležité, zahájit komunikaci s věřitelem co nejdříve. Pokud máme problém se splácením, je potřeba dát toto vědět s předstihem, ideálně dříve, než k tomu dojde.
- Nikdy si nesmíme brát půjčku, abychom měli na splátku jiné půjčky. Vždy je lepší komunikovat a domluvit se se stávajícím věřitelem.
- Pokud poštu nedostaneme, nebudeme vědět, že náš problém je již u soudu. V současné době je v tomto případě vhodné mít datovou schránku a tu kontrolovat.
- Co se týká splátkového kalendáře, je nutné se nepřeceňovat. Je lepší mít pomalejší splátkový kalendář než rychlejší a ten neplnit.
- Je důležité obrátit se na odborníka: poradnu, právníka. Nespolehat se pouze na informace od věřitele.
- U soudu můžeme podávat námitky a prokázat, že nemáme majetek, že nemůžeme splácet tolik, kolik věřitel požaduje. Svou účastí se můžeme snažit něco změnit.
- Pokud již došlo na exekuci a dochází k aukci majetku, je vhodné najít si kupce, který nám pomůže majetek odkoupit za rozumnou cenu (Tyl, 2013).

1.4 Sociální aspekty finanční gramotnosti

Problém předlužení se týká velmi často jedinců, kteří jsou nemajetní, kteří se nachází ve zhoršené sociální situaci nebo jejichž finanční gramotnost je snížena. Předlužený jedinec je ohrožen celou řadou problémů, například:

- Nevyplatí se mu legálně pracovat. Na část mzdy mu byla uvalena exekuce, proto upřednostňuje kombinaci pobírání sociálních dávek s nelegální prací.
- Je závislý na sociálních dávkách, upadá do materiální chudoby, hrozí mu rizikový životní styl.
- Často se dostává na okraj společnosti mezi znevýhodněné skupiny obyvatelstva. Je vystaven dalším sociálně patologickým jevům a kriminalitě.
- Je ohrožen vystěhováním do nekvalitních bytů či úplnou ztrátou bydlení, a to z důvodu, že přestává platit nájemné, energie a služby spojené s užíváním bytu.

- U předlužených rodin hrozí odebrání dětí do ústavní péče (Noveský et al., 2009).

Sociální vyloučení

K sociálnímu vyloučení dochází, když je jedinci či celé skupině obyvatelstva znesnadněn nebo zcela zamezen přístup ke zdrojům, pozicím a příležitostem, které umožňují zapojení do společnosti. Mezi základní zdroje společnosti náleží zaměstnání, vzdělávání, bydlení, zdravotní péče a sociální ochrana. Ve společnosti jsou skupiny obyvatelstva, které jsou vystaveny ve zvýšené míře sociálnímu vyloučení. K těmto skupinám patří: dlouhodobě nezaměstnaní; zástupci etnických menšin; osoby se zdravotním postižením; osoby předlužené; migranti; osoby s nízkou kvalifikací; osoby zvyklé na tzv. život na sociálních dávkách; osoby s různými druhy závislostí; děti, které žijí v ohrožených rodinách (nefunkční, mnohopočetné, s nezaměstnanými rodiči, ve kterých dochází k násilí aj.); osoby, které žijí ve znevýhodněných oblastech, např. s nízkou kvalitou bytového fondu, s vysokou nezaměstnaností nebo špatnou dopravní obslužností.

Riziko sociálního vyloučení se pak zvyšuje u člověka, kde dochází ke kumulaci výše uvedených znevýhodnění, např. jedinec dlouhodobě nezaměstnaný, se zdravotním postižením a s nízkou kvalifikací. Finanční problémy s následným předlužením způsobují jeho vylučování z běžného života společnosti na její okraj. Je zde často velmi obtížný návrat zpět (Noveský et al., 2009).

Předlužení jako sociálně-ekonomický problém

Předlužení není pouze problém sociální – problém velmi obtížného sociálního začlenění předluženého jedince či celé rodiny do běžného života ve společnosti, je to také problém ekonomický. Osoby v produktivním věku jsou pracovně demotivovány k legální práci. Protože jejich pracovní příjem podléhá exekuci, legálně nepracují. Pobírají raději sociální dávky. Dochází ke zvýšení celospolečenských nákladů z důvodu boje proti sekundárním důsledkům předluženosti, např. zvýšené náklady na sociální služby. Velmi důležitá je prevence předlužování. Mimo jiné ji lze praktikovat na základě zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách (Noveský et al., 2009).

Příčiny předlužení

Lidé se dostanou do předlužení velmi často z důvodu neplacení nájemného, energií a služeb spojených s užíváním bytu. Mezi nejčastější důvody neplacení nájmu a služeb můžeme zařadit například:

- lidé nejsou schopni uhradit vysoké nedoplatky ročního vyúčtování (voda, elektřina, plyn), i když nájemné i poplatky za služby spojené s bydlením mají řádně zaplacené,
- nečekané výdaje domácnosti, které jsou spojené s mimořádnou událostí (pohřeb, svatba, nemoc atd.),
- člen rodiny je závislý na návykových látkách či gamblerství,
- neschopnost racionálně hospodařit (bezvýchodná životní situace),
- před uhrazením každodenních a nezbytných potřeb upřednostňování nákupu jiných nákladnějších předmětů, např. elektroniky.

Lidé se také často dostávají do předlužení z důvodu nezaplacení různých pokut, např. u dopravních podniků a za zboží na splátky (často nakoupené velmi neuváženě) (Noveský et al., 2009).

Chudoba v České republice

Úroveň finanční gramotnosti, zadlužení či přímo předlužení a exekuce úzce souvisí s úrovní chudoby. Na základě výzkumů žije v České republice relativně málo lidí, kteří trpí extrémní chudobou, ale hodně lidí je chudobě na dohled. Téměř čtvrtina domácností si nemůže dovolit nenadálé výdaje kolem deseti tisíc korun. Nemohou si dovolit žádné velké životní plány nebo např. cestovat do zahraničí.

Česká republika je specifická tím, že je zde velká regionální nerovnost. Na Karlovarsku a Ústecku žije čtyřikrát více lidí, kteří trpí chudobou než v ostatních regionech. Ve srovnání s evropským průměrem je v České republice ohrožení chudobou velmi výrazně podmíněné vzděláním. Člověk se základním vzděláním oproti vysokoškolačkovi má zhruba desetkrát větší šanci, že bude nezaměstnaný nebo trpět materiálními nedostatky. Nízkého či nedostatečného vzdělání nejčastěji dosahují právě děti z nejchudších částí společnosti. Problém chudoby se také mnohem více vyskytuje mezi samostatně žijícími důchodci a matkami samoživitelkami.

Z výzkumů společnosti MEDIAN, s. r. o., a Českého statistického úřadu vyplývá, že se lidé často propadnou do chudoby na základě životních událostí, mezi které můžeme zařadit např. rozvod, dlouhodobou nemoc nebo narození dítěte a s tím spojený odchod na mateřskou a rodičovskou dovolenou. Jde tedy o běžné životní situace, které budou ve společnosti existovat vždy (Prokop, 2022).

1.5 Výzkum České bankovní asociace

Česká bankovní asociace každoročně zjišťuje tzv. Index finanční gramotnosti v ČR. Tento index se vyhodnocuje na základě jedenácti dotazů, které se nemění. Lze tak srovnávat finanční chování české populace v čase.

V úvodu tiskové zprávy, která se týká výše uvedeného výzkumu, je uvedeno: „*Praha, 20. července 2023 – Index finanční gramotnosti České bankovní asociace (ČBA) zůstal v letošním roce na 56 bodech. Oproti loňsku přibylo lidí, kteří se snaží chránit úspory tím, že je přesunují na výhodné spořicí účty, případně je dávají do investic. Větší část populace začala hledat nový zdroj příjmů nebo snížila své výdaje*“ (Finanční gramotnost Čechů 2023, 2023, s.1).

Z výše uvedené tiskové zprávy k výzkumu, který probíhal na začátku července 2023 a zúčastnilo se ho 1 013 respondentů ve věku 18–79 let, vyplývá například že:

- Největší problém mají lidé stále s otázkou výhodnosti úvěrů, naopak potíže jim nedělá rozpočet domácnosti. Pouze 32 % respondentů odpovědělo správně v otázce výhodnosti úvěrů a naopak 80 % správně odpovědělo na otázku týkající se rozpočtu.
- Na úroveň finanční gramotnosti má velký vliv vzdělání. Lidé se základním vzděláním dosáhli na 47 bodů, středoškoláci na 56 bodů a lidé s vysokou školou na 64 bodů.
- Hlavní odpovědnost za finanční vzdělávání dle výsledku výzkumu by měl mít stát prostřednictvím škol, dále rodina a banky. Školu uvedlo 67 %, rodinu 35 % (oproti loňskému roku jde o pětiprocentní nárůst) a banku uvedlo 31 % (opět nárůst, a to o šest procent).
- Většina Čechů si odkládá peníze stranou. Pro případ nečekané situace si v roce 2023 odkládalo 59 % populace (nárůst o čtyři procenta). O pět procent se navýšil i počet lidí, kteří si šetří na stáří, jde o 43 %.
- Nejčastěji by lidem vystačila finanční rezerva na dobu tří měsíců – celkem 27 % Čechů by s penězi vystačilo tři měsíce. ČBA doporučuje mít finanční rezervu na šest měsíců. Takto odpovědělo 22 % (ve srovnání s rokem 2022 opět navýšení, a to o čtyři procentní body).

V závěru zprávy je uvedené shrnutí, které ve srovnání s rokem 2022 vyjadřuje nepatrný optimismus (Finanční gramotnost Čechů 2023, 2023).

2 EXEKUCE

Chybějící základy finanční gramotnosti jsou jedním z důvodů, že se lidé zadlužují a předlužují, což následně může končit exekucí. V druhé kapitole teoretické části se zabýváme problematikou exekuce, která často bohužel může končit osobními, pracovními a rodinnými tragédiemi.

O exekuci hovoříme, pokud člověk neplní své finanční závazky a bylo proti němu vydáno pravomocné rozhodnutí soudu, které mu stanovuje povinnost uhradit věřiteli dlužnou částku nebo pokud sám uzavřel s věřitelem formou notářského zápisu dohodu se svolením k vykonatelnosti. V této souvislosti se používá pojem exekuční titul. Jde o pravomocné a vykonatelné rozhodnutí soudu, rozhodnutí vydané v tzv. rozhodčím řízení, notářský či exekutorský zápis se svolením k vykonatelnosti. Mezi exekuční tituly u drobných živnostníků náleží také platební výměry či výkazy nedoplatků ve věcech daní, poplatků a pojištění. Exekuční titul tedy přiznává věřiteli určité právo vůči dlužníkovi a zejména stanovuje povinnost dlužníka uhradit dlužnou částku (Noveský et al., 2009).

2.1 Exekuce v České republice

Níže uvádíme výsledky nezávislého výzkumu, který realizovala společnost MEDIAN, s. r. o., metodou online a osobního dotazování na vzorku 819 respondentů ve věku 18-65 let z domácností s příjmem do mediánu (pro analýzu dopadů exekucí v rámci chudší poloviny populace). Dotazování probíhalo v období 10. až 26. října 2018. „*V neváženém vzorku je 370 respondentů, kteří přiznávají zkušenost domácnosti s exekucemi v posledních pěti letech a 449 bez zkušeností s exekucemi. Vzorek byl dovážen, aby byl reprezentativní pro populaci Čechů z domácností s příjmem pod medián z hlediska věku, pohlaví, vzdělání, kraje a míry zkušenosti s exekucemi*“ (Exekuce: černé svědomí Česka, 2018).

Výzkum MEDIANU pro online deník A2larm, z. ú., z roku 2018 ukazuje, že skoro každý desátý Čech dnes čelí exekuci. V pasti vícečetných dluhů, z nichž nemají možnost dostat se ven, uvízlo půl milionu lidí. Počet lidí v exekuci, dle výše uvedeného průzkumu, v roce 2018 byl ve výši 863 tisíc. Ve srovnání s rokem 2016 šlo o nárůst o 3,4 procenta.

Dle tohoto výzkumu se lidé nejčastěji ocitají v exekuci z důvodu, že neplatí výživné a nájemné. Dále z důvodu dlužné mzdy, dluhů spojených s podnikáním, pokut od Policie ČR, pojištění, úvěrů či telefonních služeb. Dle výzkumu vyplývá, že ohroženou skupinou jsou mimo jiné důchodci, kteří se v nedávných letech často upisovali podvodným prodejčům,

z čehož pro ně také plynuly do budoucna finanční závazky, které často právě končily exekucí. Z výše uvedeného vyplývá, že se domácnosti mohou ocitnout v tzv. začarovaném kruhu, ze kterého může vést cesta až k bezdomovectví. Dluhové pasti se pak často dotýkají nejen seniorů, ale také mladých lidí.

Za stávajících podmínek nemá naději na návrat do „normálního“ života zhruba polovina osob v exekuci. Dále z výzkumu vyplývá, že lidé mají většinou více než jednu exekuci: více než 340 tisíc lidí se potýká se třemi až devíti exekucemi, téměř 150 tisíc pak s deseti až dvaceti devíti exekucemi a 6 586 lidí má více než třicet exekucí (Exekuce: černé svědomí Česka, 2018).

Dopady exekuce

V unikátním výzkumu, kde vzorek činil více než osm set lidí, byly zkoumány různé dopady exekucí na postižené dlužníky, a to jejich vztah k demokracii, vnímání spravedlnosti, chápání institucí nebo rodinný život. Zajímala je také struktura dluhů. Ve výzkumu si kladli za otázku, za co vůbec lidé upadají do exekucí a jak celý systém vymáhání dluhů ovlivňuje stres uvnitř rodiny.

V debatách kolem exekucí často slyšíme, že si dlužníci mohou za svou životní situaci sami, protože si půjčují z rozmaru, a že mají nést za své jednání výhradní odpovědnost. Je otázkou, zda je tomu opravdu tak. Dle výzkumu vyplývá, že se lidé v České republice dostanou do problémů s exekucemi na základě zcela základních věcí.

Nejčastější důvody exekuce dle výzkumu:

- nesplacené spotřební úvěry + krátkodobé půjčky (57 %),
- opožděné hrazení nájmu a poplatků spojených s bydlením (27 %).

Mezi další zjištění náleží, že domácnosti si často spotřební půjčky braly na zaplacení jiných závazků. Mezi ně patří např. nájem, energie nebo poplatky za telefon. V neposlední řadě i na splacení předchozí spotřební půjčky. Toto uvádí téměř 45 % domácností, které mají zkušenosti s exekucí. Tento druh půjček je nejčastěji dostal do exekuce. Oproti výše uvedenému se pouze 11 % lidí dostalo do exekuce přímo za půjčku na velké spotřebiče a pouhých 5 % za půjčku na dárky.

Právě fakt, že téměř milion lidí je v exekuci a velká část jich má několik, se projevuje na vztahu lidí k institucím a na vnímání práva. Lidé, kteří mají zkušenost s exekucí, mnohem méně důvěřují demokratickým institucím, jako jsou například soudy, vláda či Evropská unie.

Zkušenost s exekucemi také výrazně souvisí s tím, jak lidé vnímají demokracii. Mezi chudší polovinou obyvatel ČR, kteří nemají žádnou exekuci, je nejčastěji zastoupen názor, že demokracie je nejlepším způsobem vlády. Naopak u respondentů, kteří mají zkušenost s exekucí, demokracii za nejlepší způsob vlády označuje pouze 27 %.

Mezi další výsledky výzkumu patří, že lidé v exekuci jsou tlačeni k tomu mít nižší příjmy nebo pracovat na černo. Tuto skutečnost jsme již uváděli výše. Dále existence exekuce či exekucí jednoznačně souvisí s odchody ze zaměstnání, což vede k poklesu odváděných daní a sociálního pojištění.

Zajímavostí je, jak z výzkumu vyplynulo, že exekuce a velké zadlužení nevedou k tomu, že by si část populace v důsledku neřešitelnosti existujících dluhů, nedělala hlavu z dalších pokut (Exekuce: černé svědomí Česka, 2018).

Životní styl

Aktivní trávení volného času souvisí se vzděláním a příjmovým statusem domácnosti. Například alespoň jednou ročně jde do kina, divadla či na koncert 44 % respondentů výše uvedeného výzkumu, kteří mají zkušenost s exekucí a 67 % bez této zkušenosti. Lidé s exekucemi jsou nejméně životně aktivní, a to v rámci všech příjmových a vzdělanostních skupin. Může jít o důsledek zadlužení či předlužení nebo důsledek vytlačení respondentů z aktivního pracovního života. Menší volnočasová aktivita však může být i příčinou nižší úrovně sociálního kapitálu, což právě může zvyšovat riziko úpadku či finančních problémů a exekucí (Exekuce: černé svědomí Česka, 2018).

Sociální kapitál

Sociální kapitál může v těžkých finančních situacích rozhodnout o dalším směřování domácnosti. Je velmi důležité, zda lidé, kteří jsou postiženi exekucemi, mají přátele a známé, na které se mohou obrátit s prosbou o pomoc, a to v oblasti finanční, právní nebo při hledání práce. Právě tyto tři složky sociálního kapitálu jsou nižší mezi lidmi, kteří mají zkušenost s exekucí. Absence sociálního kapitálu může být jeden z důvodů předlužení a následné exekuce. Může ale naopak být právě i jejich důsledkem – exekuce lidi vytlačují z trhu práce, zvyšují jejich nedůvěru k ostatním lidem a snižují jejich volnočasovou aktivitu. To může vést k dalšímu omezování sociálních kontaktů, které by člověku mohly z problémů pomoci. Z výsledků výzkumu naopak nevyplývá, že by lidé, kteří mají zkušenosti s exekucemi, trpěli častěji digitálním vyloučením (Exekuce: černé svědomí Česka, 2018).

Stres a dopad na děti

Jeden z největších a nejvíc zanedbávaných problémů spojených s exekucemi je otázka stresu a jeho dopadů na rodinný život. Dle výzkumu se významně častěji hádají v domácnosti lidé se zkušeností s exekucemi než zbytek populace. Lidé v exekucích bývají pod vlivem stresu, a to z důvodu nutnosti splácet často neskutečné částky, špatné komunikace s exekutory nebo z důvodu, že nemohou vystoupit z bludného kruhu exekucí. Tito lidé v rámci výzkumu ohodnotili míru stresu, kterou v poslední době cítí, jako subjektivně vysokou. Tato míra stresu souvisí také s výší příjmu.

V domácnostech a rodinách, které jsou zatíženy exekucemi, často vyrůstají děti – tento stres dopadá i na ně a může se projevit i na jejich školním prospěchu. Dle výzkumu také vyplývá, že existuje souvislost exekucí s nižším prospěchem dětí v takto postižených rodinách. Exekuce jednoduše zasahují téměř do všech oblastí života (Exekuce: černé svědomí Česka, 2018).

Ekonomický a sociální dopad exekuce

V České republice je velký problém, že se dlužníkům nevyplatí pracovat. To je asi důvodem toho, že ve výše uvedeném výzkumu MEDIANU zjistili, že 53 % lidí se zkušeností exekuce ve své domácnosti přiznává, že odešli ze zaměstnání a začali se živit brigádami, prací placenou tzv. na ruku a podobně. Další lidé se snaží redukovat svou oficiální mzdu a nechávat si část platu vyplácet tzv. bokem. Takové chování způsobuje roční ztráty na odvodech a daních. Dle odborných odhadů jde o mnoho miliard korun. Tato částka je dle odborníků nesrovnatelně vyšší než částka, kterou stát vyplácí v souvislosti s tzv. zneužíváním sociálních dávek.

V průběhu posledních několika let došlo ke změnám či úpravě pravidel, která se týkají exekucí, oddlužení a insolvence. Stále ale platí, že v České republice nemá nikdo výraznou motivaci dluhy snižovat, a to jak dlužníci, tak věřitelé. Dlužníci z důvodu tvrdosti oddlužení a omezené možnosti zvýšit si v něm svou práci životní úroveň a věřitelé z důvodu, že si nemohou odepsat nedobytné dluhy a nic neplatí za pokračování exekucí. U exekutorů bývá často kritizováno aktuálně platné pravidlo, že neexistuje místní příslušnost, která by určovala vymáhání dluhů v jejich oblasti.

Exekuce jsou dále častým důvodem ztráty bydlení a sociálního vyloučení. Na tento problém stát následně doplácí dávkami a náklady na represi. Je velmi důležité si uvědomit, že bychom se měli naučit spíše lidem radit, než je trestat. S exekucemi mají mnohem častěji zkušenost

lidé s nižší finanční gramotností a nižším sociálním kapitálem. Velkým deficitem České republiky je v některých regionech hůře dostupné právní a dluhové poradenství (Prokop, 2022).

2.2 Data v oblasti exekucí v ČR

V České republice existují dva oficiální rejstříky exekucí:

- Centrální evidence exekucí (provozuje a spravuje Exekutorská komora ČR).
- Rejstřík zahájených exekucí (spravuje Ministerstvo spravedlnosti).

„Ani jeden z uvedených rejstříků ale neeviduje exekuce správní a daňové, a tak v ČR zásadně chybí informace o skutečném počtu vedených exekučních řízení“ (www.mapaexekucí.cz, 2024).

Aktuální data v oblasti exekucí v ČR

Statistické údaje o úrovni exekucí v ČR můžeme získat na webových stránkách společnosti pod názvem Otevřená společnost, o. p. s. Jde o nevládní neziskovou organizaci, která byla založena v roce 1999, zabývající se dlouhodobě a koncepčně prosazováním demokratických principů řízení státu a dodržováním lidských práv. V rámci programu Právo na informace získává podrobná data pro mapu exekucí. Autorem mapy exekucí je Radek Hábl, který v roce 2019 založil samostatný „Institut prevence a řešení předlužení“. Tento institut se výhradně zabývá touto problematikou (www.mapaexekucí.cz, 2024).

Exekuce v roce 2023

Na základě informací od Exekutorské komory ČR (Centrální evidence exekucí) v prosinci 2023 bylo v ČR v exekuci 646 tisíc osob. Celkový počet exekucí byl 4,1 milionů, exekučně vymáhaná částka byla 609 miliard korun, na jednu osobu průměrná částka činila 928 tisíc korun, 431 tisíc osob mělo 3 a více exekucí a 147 tisíc osob mělo 10 a více exekucí.

Dle výše uvedených výsledků můžeme dále uvést pořadí jednotlivých krajů dle podílu osob v exekuci. Nejvíce lidí v exekuci bylo v kraji Ústeckém, druhý v pořadí je kraj Karlovarský a dále Liberecký, Moravskoslezský, Plzeňský, Hlavní město Praha, Olomoucký, Jihočeský, Královéhradecký, Středočeský, Jihomoravský, Pardubický, Zlínský a nejméně osob v exekuci bylo v kraji Vysočina.

Co se týká věkové struktury, nejvíce exekucí měli lidé ve věku 50-64 let, pouze nepatrně méně měli lidé ve věku 40-49 let, dále ve věku 30-39 let a téměř na stejné úrovni, co se týká

počtu exekucí, byly věkové skupiny 65 plus a 15-29 let. Tyto dvě poslední věkové skupiny měly nejméně exekucí.

V rámci meziročního srovnání došlo v roce 2023 k mírnému zlepšení:

- počet osob v exekuci: rok 2022–668 tis. (7,6 %) / rok 2023–646 tis. (7,3 %),
- počet exekučních řízení: rok 2022–4,1 mil. / rok 2023–4,1 mil.,
- celková vymáhaná částka: rok 2022–620 mld. korun / rok 2023–609 mld. korun,
- počet osob se třemi a více exekucemi: rok 2022–445 tis. / rok 2023–431 tis.

Data neobsahují daňové a správní exekuce. Data obsahují i exekuce osob, které procházejí oddlužením (www.institut-predluzeni.cz, 2024).

2.3 Oddlužení, insolvenční řízení neboli osobní bankrot

Institut oddlužení je dle insolvenčního zákona určen pro dlužníky – nepodnikatele, kteří jsou schopni svým nezajištěným věřitelům jednorázově nebo ve splátkách po dobu nejdéle 5 let uhradit alespoň 30 % jejich pohledávek. „*Tato možnost poskytuje dlužníkovi druhou šanci tak, že po splnění podmínek oddlužení je dlužník osvobozen od placení zbytku závazků. Nesmí se však jednat o nepoctivý záměr dlužníka. Navíc musí dlužník po celou dobu plnit přísné podmínky. Oddlužení není určeno pro řešení podnikatelských dluhů, tedy se posuzuje nejen to, zda je dlužník v době podání návrhu na povolení oddlužení nepodnikatel, ale také povaha jeho dluhů*“ (Noveský et al., 2009, s. 420).

Insolvenční řízení lze zahájit na návrh dlužníka nebo věřitele. Podmínky pro oddlužení neboli insolvenční řízení se postupně upravují. Snahou je zefektivnění a zjednodušení řízení o oddlužení tak, aby bylo insolvenční právo připraveno na vlnu osobních bankrotů – snaha o naplnění účelu oddlužení v českém insolvenčním právu, tj. zajistit druhou šanci pro všechny poctivé dlužníky, rovné požadavky a podmínky oddlužení pro všechny fyzické osoby, bez ohledu na to, zda jde o podnikatele či spotřebitele. Na druhou stranu platí, že podmínky pro oddlužení jsou pro dlužníka dosti tvrdé (Řeháková et al., 2015).

V roce 2023 platilo, že oddlužení formou splátkového kalendáře trvá maximálně 5 let. Kratší doba je možná v případě, že uhradíme 100 procent svých závazků, včetně odměny insolvenčního správce. Dále byla možná varianta oddlužení v průběhu 3 let, a to za podmínky úhrady 60 procent závazků (www.justice.cz, 2024).

Výhody a nevýhody zahájení insolvenčního řízení

Mezi výhody zahájení insolvenčního řízení patří: nelze provést exekuci na dlužníkův majetek, ani pokračovat v již probíhající exekuci; lze požádat soud o povolení oddlužení; věřitelé musí přihlásit své pohledávky u soudu do stanoveného termínu od zahájení insolvenčního řízení a pokud tak neučiní, k jejich pohledávkám se dále nepřihlíží; nelze vést soudní řízení, pokud lze pohledávku přihlásit; úroky z prodlení a další příslušenství pohledávek již dále nenarůstají.

Některé účinky zahájení insolvenčního řízení však jdou dlužníkovi k tíži, má například omezené možnosti, jak nakládat s majetkem. Dále musí dlužník předložit soudu všechny rozhodné skutečnosti, které se týkají jeho majetku a všech příjmů. Jméno dlužníka se objeví v insolvenčním rejstříku a každý se může dozvědět, že je v úpadku (Noveský et al., 2009).

Skončení oddlužení

Pokud bude dlužník poctivě plnit plán oddlužení a uhradí věřitelům stanovenou minimální část svých závazků, soud rozhodne po slyšení dlužníka o osvobození dlužníka od placení pohledávek zahrnutých do oddlužení v rozsahu, v němž dosud nebyly uspokojeny.

„O vydání usnesení musí dlužník požádat návrhem. Od zbytku dluhu věřitelům zařazeným do oddlužení je dlužník osvobozen. Osvobozen je rovněž od svých závazků k věřitelům, k jejichž pohledávkám se v insolvenčním řízení nepřihlíželo a osvobozen je rovněž od těch svých závazků k věřitelům, kteří své pohledávky do insolvenčního řízení nepřihlásili, nebo nepřihlásili ve lhůtě soudem stanovené“ (Noveský et al., 2009, s. 424).

3 PREVENCE PŘEDLUŽENÍ A DLUHOVÉ PORADENSTVÍ

Tato práce se zabývá problematikou finanční gramotnosti a dluhového poradenství. V rámci třetí kapitoly se chceme zaměřit zejména na prevenci, a to prevenci zadlužení, předlužení, exekuce či insolvence. Dále se zabýváme možnostmi zajištění dluhového poradenství pro širokou veřejnost.

3.1 Sociální služby v oblasti poradenství

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách v platném znění (dále jen „zákon o sociálních službách“) rozlišuje tři druhy a formy sociálních služeb, a to sociální poradenství, služby sociální péče a služby sociální prevence. Sociální poradenství zahrnuje: základní sociální poradenství a odborné sociální poradenství. Dle výše uvedeného rozdělení můžeme nalézt poradenství v oblasti finanční gramotnosti či dluhového poradenství v rámci níže uvedených služeb.

Zákon o sociálních službách § 37 odst. 2: „Základní sociální poradenství poskytuje osobám potřebné informace přispívající k řešení jejich nepříznivé sociální situace. Základní sociální poradenství je základní činností při poskytování všech druhů sociálních služeb; poskytovatelé sociálních služeb jsou vždy povinni tuto činnost zajistit.“

Zákon o sociálních službách § 37 odst. 3: „Odborné sociální poradenství je poskytováno se zaměřením na potřeby jednotlivých okruhů sociálních skupin osob v občanských poradnách, manželských a rodinných poradnách, poradnách pro seniory, poradnách pro osoby se zdravotním postižením, poradnách pro oběti trestných činů a domácího násilí a ve speciálních lůžkových zdravotnických zařízeních hospicového typu; zahrnuje též sociální práci s osobami, jejichž způsob života může vést ke konfliktu se společností.“

Zákon o sociálních službách § 53: „Služby sociální prevence napomáhají zabránit sociálnímu vyloučení osob, které jsou tímto ohroženy pro krizovou sociální situaci, životní návyky a způsob života vedoucí ke konfliktu se společností, sociálně znevýhodňující prostředí a ohrožení práv a oprávněných zájmů trestnou činností jiné fyzické osoby. Cílem služeb sociální prevence je napomáhat osobám k překonání jejich nepříznivé sociální situace a chránit společnost před vznikem a šířením nežádoucích společenských jevů.“ (Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, 2006).

Dle zákona o sociálních službách můžeme v oblasti, která souvisí s finanční gramotností, chápat poskytování sociálních služeb jednotlivcům, skupinám a komunitám. Tím se rozumí

činnost nebo soubor činností, které zajišťují pomoc a podporu za účelem sociálního začleňování nebo při prevenci sociálního vyloučení (Noveský et al., 2009).

Co se týká procesu sociálního začleňování, jde o to, že osoby sociálně vyloučené nebo sociálním vyloučením ohrožené, dosáhnou příležitostí a možností, které jim pomohou plně se zapojit do sociálního, ekonomického a kulturního života společnosti. Mohou žít způsobem života, který je ve společnosti považován za běžný (Noveský et al., 2009).

Typologie sociálních služeb podle cílových skupin

Sociální služby v ČR jsou v současné době poskytovány se zaměřením na různé cílové skupiny. Jde o služby: zaměřené pro nezaměstnané; reagující na chudobu a bezdomovectví; pro děti a rodiny; pro rizikové děti a mládež; pro staré lidi; pro etnické menšiny; pro uprchlíky; pro lidi s postižením; služby reagující na krize a služby pro lidi trpící duševními nemocemi; pro nemocné; pro lidi se závislostmi; služby související s výkonem spravedlnosti a služby pro občany (Matoušek, Koldinská a Průša, 2011).

Služby pro občany

Občanské poradny poskytují základní sociální poradenství všem občanům, jde o nestátní neziskové organizace. Existují ve všech krajských městech a dále v některých obcích s rozšířenou působností (bývalá okresní města). Toto poradenství je zaměřené na oblasti: bydlení, rodina, občanskoprávní vztahy, majetkové a pracovní záležitosti, sociální dávky a služby, finanční záležitosti aj. Poradenství se poskytuje formou osobní konzultace, telefonického kontaktu s klientem nebo formou písemné odpovědi na dotaz. Tyto poradny pracují na základě principu: bezplatnost, nezávislost, nestrannost a diskrétnost. Hlavním cílem poraden je posílit u klienta jeho odpovědnost za vlastní rozhodnutí, upevnit jeho dovednosti nutné pro řešení náročné situace nebo mu sdělit, kde jsou další zdroje nezbytné pro řešení problému a za jakých podmínek mu tyto zdroje mohou být k dispozici (Matoušek, Koldinská a Průša, 2011).

3.2 Komunitní plánování

Existuje celá řada definic komunitního plánování. Například Úlehla o komunitním plánování píše: „Z hlediska obce lze komunitní plánování pojmut jako souhrnný název pro aktivní úsilí obce o dlouhodobé a průběžné zapojování veřejnosti do záležitostí komunity, jejich plánování a v neposlední řadě i rozhodování o nich. Někdy se mylně spojí termíny obec a komunita a toto spojení bývá zdrojem častých nedorozumění. Potíž je v tom, že pojem

komunita není v našem právním řádu termínem legislativním ani správním. Tento pojem se především váže na aspekty sociálněpsychologické, respektive sociologické“ (2002, s. 6).

Mezi další definice komunitního plánování patří například: *„Komunitní plánování je metoda, kterou lze na úrovni obcí nebo krajů plánovat sociální služby tak, aby odpovídaly místním specifikům i potřebám jednotlivých občanů. Cílem komunitního plánování je podporovat sociální začleňování a předcházet sociálnímu vyloučení jednotlivců i skupin a posilovat sociální soudržnost komunity. Výsledkem je systém sociálních služeb na místní úrovni, který odpovídá zjištěným místním potřebám, reaguje na lokální odlišnosti a zajišťuje, že finanční prostředky na služby byly investovány na nejdůležitější potřeby“ (Noveský et al., 2009, s. 79).*

Mezi hlavní principy komunitního plánování náleží: partnerství mezi všemi účastníky, zapojování místního společenství, hledání nových lidských a finančních zdrojů, práce s informacemi a kompromis přání a možností (Noveský et al., 2009).

„Přínosy komunitního plánování:

- *zvýšení dostupnosti a kvality sociálních služeb pro všechny občany daného území,*
- *předcházení sociálnímu vyloučení obyvatel,*
- *vyšší efektivita při financování sociálních služeb,*
- *zapojení občanů jako uživatelů do rozhodovacího procesu plánování,*
- *rovnost, spolupráce a partnerství všech účastníků procesu,*
- *získávání finanční podpory na rozvoj sociálních služeb z Evropského sociálního fondu,*
- *směrování k dlouhodobé vizi rozvoje sociálních služeb v regionu“ (Šťastná, 2016, s. 48).*

Účastníci komunitního plánování sociálních služeb

Komunitní plánování ve všech jeho fázích probíhá za účasti komunity, tedy zástupců: uživatelů, poskytovatelů, zadavatelů sociálních služeb případně veřejnosti. Platí zde princip triády – spolu plánují a spolupracují minimálně výše uvedené tři strany, které mají mezi sebou rovné postavení. Triáda je princip, na němž je komunitní plánování založeno a tento princip je jedním z klíčových prvků komunitního plánování sociálních služeb. Kromě zadavatelů, uživatelů a poskytovatelů se na tvorbě komunitního plánu sociálních služeb

mohou podílet další subjekty. Jde například o odborníky, představitele institucí, kteří spolupracují s poskytovateli sociálních služeb. Dále může jít o příbuzné či blízké osoby uživatelů případně širokou veřejnost (Pilát, 2015).

Mezi další aktéry, kteří jsou prospěšní komunitě, mohou patřit tzv. osobnosti v komunitě, (nemusí být oficiálními představiteli obce či některé z organizací), slavní rodáci, místní podnikatelé (sponzoring, dary, podpora), místní profesionálové (právníci, učitelé, lékaři, umělci), média a veřejná správa (Šťastná, 2016).

Uživatelé sociálních služeb

Uživatele sociálních služeb můžeme považovat za nejdůležitější účastníky procesu komunitního plánování sociálních služeb. Jde o osoby v nepříznivé nebo tíživé sociální situaci, které sociální služby využívají a kterým jsou tyto služby určeny. Jejich účast a názory jsou v komunitním plánování nepostradatelné. Tímto způsobem se mohou aktivně podílet na vytváření podoby sociálních služeb v dané komunitě. Vyhledávání, oslovování a zapojování uživatelů do práce na komunitním plánu je velmi důležité. Zjistíme tím jejich požadavky v oblasti poskytování sociálních služeb, získáme informace o kvalitě poskytovaných služeb, odhalíme existující mezery v jejich nabídce a objevíme nové zdroje pro uspokojování jejich potřeb. Mohou tak aktivně prosazovat své zájmy a práva, mohou ovlivnit plánování nabídky služeb. Toto všechno může vést ke zmírnění sociálního znevýhodnění jednotlivých skupin uživatelů sociálních služeb (Pilát, 2015).

Poskytovatelé sociálních služeb

Jde o subjekty, které sociální služby nabízejí a poskytují. Mohou mít různou právní formu existence. Poskytovatelem sociálních služeb může být fyzická osoba, nestátní nezisková organizace, organizace zřízená obcí, krajem nebo státem. Je třeba, aby se poskytovatelé sociálních služeb aktivně zapojili do procesu komunitního plánování a měli tak možnost přímé účasti na tvorbě místní sociální politiky a na zmapování aktuálních potřeb uživatelů sociálních služeb v komunitě. Důležité je také navázání spolupráce se zadavatelem a jednotlivými poskytovateli sociálních služeb. Dále mají možnost prezentovat svou nabídku poskytovaných sociálních služeb prostřednictvím katalogu, který bývá často výstupem procesu komunitního plánování (Pilát, 2015).

Zadavatelé sociálních služeb

Zadavatelé sociálních služeb jsou subjekty, které jsou odpovědné za zajištění sociálních služeb, které odpovídají místním potřebám. V případě komunitního plánování jde zejména

o obce a kraje. Usnesením zastupitelstva by obec měla deklarovat svůj zájem rozvíjet sociální služby, a to zapojením všech účastníků. Je důležité, aby systém sociálních služeb odpovídal zjištěným potřebám, byl schopen pružně reagovat na změny a v neposlední řadě, aby finanční prostředky určené na poskytování sociálních služeb byly vynakládány efektivně, tzn. jen na ty služby, které jsou v komunitě potřebné (Pilát, 2015).

3.3 Komunitní plán sociálních služeb

Výsledkem procesu komunitního plánování, kterého se účastní všichni tři výše uvedení účastníci, je dokument, který se nazývá komunitní plán sociálních služeb. Tento strategický plán rozvoje služeb, který vychází z místních podmínek a potřeb, je předkládán zastupitelstvu obce ke schválení. Obsahuje priority rozvoje sociálních služeb v dané obci, krátkodobé i dlouhodobé cíle. Plán se zpracovává na rozmezí několika let a v případě potřeby by měl reagovat na nově vzniklé okolnosti a aktualizovat se (Šťastná, 2016).

Komunitní plán na území obce s rozšířenou působností (Vyškov)

Město Vyškov, jako obec s rozšířenou působností (dále i „ORP“), blíže popíšeme v rámci praktické části bakalářské práce. Zde bychom chtěli stručně popsat jeho aktuální komunitní plán sociálních služeb na období roku 2022 až 2024.

V rámci komunitního plánování sociálních služeb na území ORP Vyškov pracují tři skupiny:

- pracovní skupina „Senioři a osoby se zdravotním postižením“,
- pracovní skupina „Osoby ohrožené sociálním vyloučením“,
- pracovní skupina „Rodina, děti a mládež“.

V rámci komunitního plánu jsou stanoveny priority a opatření na období roku 2022 až 2024. Priority jsou rozděleny na průřezové priority (zahrnují oblasti komunitního plánování sociálních služeb, které jsou řešeny napříč všemi cílovými skupinami) a priority zaměřené na jednotlivé cílové skupiny.

Mezi průřezovými prioritami pro období 2022-2024 je prioritou č. 6 „Řešení dluhové problematiky“. Tato priorita je dále rozčleněna na dvě opatření:

- Dostupnost dluhového poradenství (podpora prevence před negativními dopady zadluženosti prostřednictvím zajištění dostupného poradenství v oblasti dluhové problematiky a finanční gramotnosti, zvýšení informovanosti, snížení rizik závažných dopadů na sociální situaci občanů).

- Prevence před zadlužením (osvěta zaměřená na danou problematiku, besedy, přednášky, seznámení veřejnosti s riziky, dopady a možnostmi řešení situací spojených s dluhovou problematikou) (Komunitní plán sociálních služeb, 2022).

3.4 Dluhové poradenství

Odbor sociálních služeb, sociální práce a sociálního bydlení Ministerstva práce a sociálních věcí v lednu 2018 vydal dokument „Dluhové poradenství – co a jak v několika krocích“. Jde o doporučení pro obce, jak zajistit v rámci svého správního obvodu dluhové poradenství. Toto doporučení je rozdělené do tří základních kroků.

Obecné kroky pro zajištění dluhového poradenství na obcích

Nejdříve je třeba zmapovat síť registrovaných sociálních služeb, které poskytují odborné sociální poradenství specificky zaměřené na dluhovou problematiku. Je přitom důležité rozlišovat, zda jde o sociální poradenství, a nikoliv o komerčně poskytované finanční poradenství. Finanční poradenství zpravidla nebývá poskytováno bezplatně a není sociální službou.

Dalším krokem je zajištění adekvátní dostupnosti a kapacity sociálních služeb, které poskytují dluhové poradenství. Pokud se zjistí, že kapacita poskytovatelů sociálních služeb, které jsou zaměřené na odborné sociální poradenství v oblasti dluhové problematiky, je nedostatečná, je třeba podpořit jejich rozvoj. To lze například zařazením do komunitního plánu obce podporu vzniku a podporu stávajících sociálních služeb, které se touto problematikou zabývají. Dále je důležité navázání úzké spolupráce s krajem, který realizuje střednědobé plánování sociálních služeb. V neposlední řadě je možné tento nedostatek řešit zajištěním pravidelného vzdělávání svých sociálních pracovníků na obci, a to v oblasti odborného dluhového poradenství. Tato pravidelnost je důležitá, protože změny v oblasti dluhové problematiky jsou časté.

Třetím, neméně důležitým krokem, je informovanost obyvatel (Dluhové poradenství – co a jak v několika krocích, 2018).

Nastavení dluhového poradenství na obcích

Pokud je na obci pro občany v dostupném dosahu registrovaná sociální služba, která poskytuje odborné sociální poradenství zaměřené na dluhovou problematiku (exekuce, oddlužení, splátkový kalendář, aj.) nedostatečná, je třeba zajistit tuto službu alespoň

v základním rozsahu pracovníky obecního úřadu. Další možností je zajistit registrovanou sociální službu, která bude specializovaná na dluhovou problematiku.

Je důležitá také spolupráce s úřady, které zajišťují sociální zabezpečení. V tomto případě se jedná o dávky v rámci všech třech pilířů soustavy sociálního zabezpečení: sociální pojištění, státní sociální podpora a sociální pomoc (Dluhové poradenství – co a jak v několika krocích, 2018).

Osobní zodpovědnost jedince

Osobní odpovědnosti nic nikoho nezbaví. Každý potenciální dlužník si musí uvědomit, jak závažným krokem je pořízení si úvěru nebo podpis smlouvy. Pokud člověk něčemu nerozumí, neměl by podepisovat jakýkoliv dokument bez předchozí konzultace s nezávislým odborníkem. Důsledky chybných kroků ponese na svých bedrech sám.

Někteří spotřebitelé ale patřičně finančně-právní povědomí nemají ani v základním rozsahu a stát by měl pamatovat na všechny občany. Měl by se snažit o zlepšení informovanosti spotřebitelů o jejich právech. K hlavním příčinám chování jednotlivců, které vede k předlužování, osobním krachům a tragédiím, náleží jejich nedostatečná informovanost a neznalost problematiky. V kritických situacích lidé jednájí často krátkozrace a lehkovážně (Noveský et al., 2009).

3.5 Prevence v oblasti finanční gramotnosti

Na cestě v boji proti sociálnímu vylučování osob nebo celých skupin obyvatelstva ze života společnosti je velmi důležitá prevence. Jednou z činností sociálních služeb by mělo být nejen dluhové poradenství, ale i prevence v oblasti finanční gramotnosti.

„Přínosy finančního vzdělávání lze rozdělit do dvou základních úrovní, kdy první tvoří přínosy pro společnost a ekonomiku. Druhou skupinou jsou přínosy pro jednotlivce“ (Noveský et al., 2009, s. 26).

„Přínosem pro ekonomiku je lepší informovanost občanů, která jim umožňuje správný výběr finančních produktů a služeb. Tím se omezuje procento občanů, kteří se dostanou do situace, kdy nejsou schopni své závazky splácet. Tato situace může vyústit až do sociálního vyloučení a vyřazení jedince z legálního trhu práce, jelikož veškeré příjmy jsou mu exekučně zabavovány a tím nemá motivaci legálně pracovat. To se negativně projeví ve státním rozpočtu nárůstem transferových plateb a poklesem daňových příjmů“ (Noveský et al., 2009, s. 26).

„Přínos pro jednotlivce je různý pro různé věkové kategorie. Spočívá v tom, že již od dětského věku se seznamuje s novými pojmy, které jej budou obklopotvat celý život. Postupně se jeho znalosti rozšiřují (například u studentů – jak splácet půjčky na studium). U dospělých občanů je to zvýšení informovanosti, jak se nejlépe zajistit proti nepředvídatelným událostem, jak se vyvarovat předlužení. Finanční vzdělávání je celoživotním vzděláváním, které umožní jednotlivcům rozumět svým finančním záležitostem (například sestavení rodinného rozpočtu, správný výběr vhodného finančního produktu či služby s ohledem na jejich riziko a výnos atd.)“ (Noveský et al., 2009, s. 27).

Činnost Institutu prevence a řešení předlužení

V druhé kapitole jsme zmínili existenci Institutu prevence a řešení předlužení. Tato společnost je aktivní nejen v problematice exekucí, ale i prevence. Na svých stránkách o sobě uvádí: „Naším cílem je kultivace českého systému vymáhání pohledávek a nastavení takových podmínek, aby zde bylo minimum prostoru pro nemravný obchod s dluhy. Proč to děláme:

- *baví nás pomáhat a věříme, že to má smysl,*
- *baví nás vyrovnávat šance, aby nikdo nebyl znevýhodněn,*
- *nelíbí se nám neférové jednání a zneužívání slabších,*
- *nelíbí se nám zaběhlé stereotypy,*
- *chceme odstraňovat negativní externalitu“* (www.institut-predluzeni.cz, 2024).

V rámci své preventivní činnosti intenzivně spolupracovali s Českou televizí na přípravě a natáčení šestidílného dokumentárního cyklu pod názvem „V exekuci“. Tento seriál vysílala Česká televize na jaře roku 2023. Jednotlivé díly se zabývaly tématy: jak vznikají dluhy; jak se vymáhají dluhy; jak se přichází o majetek; jak se oddlužuje / neoddlužuje; jak by neměli fungovat exekutoři a jak změnit systém v oblasti exekucí (www.institut-predluzeni.cz, 2024).

Občanské poradny

Již bylo zmíněno, že je důležité uvědomit si, že bychom měli spíše lidem radit, než je trestat. S exekucemi mají mnohem častěji zkušenost lidé s nižší finanční gramotností a nižším sociálním kapitálem – ti, kteří ve svém okolí nemají nikoho, kdo by jim mohl půjčit či poradit.

V současné době existuje celá řada státních institucí nebo neziskových organizací, které poskytují bezplatné poradenské služby. Jedna z možností je, obrátit se na občanskou poradnu – Asociace občanských poraden sdružuje v rámci České republiky 33 občanských poraden.

„Občanské poradny (dále i „OP“) nenahrazují služby advokátní kanceláře. Poradci jsou sociální pracovníci, nikoliv právníci. Informují o právní úpravě, ale nepodávají právní výklady. OP jsou poskytovatelem odborného poradenství podle zákona o sociálních službách č. 108/2006 Sb. Cílem OP je informovat občany o jejich právech a povinnostech, pomáhat jim zorientovat se v obtížných životních situacích a poskytovat podporu při jejich řešení“ (www.obcanskeporadny.cz, 2024).

V roce 2023 OP realizovaly mimo jiné projekty zaměřené na problematiku dluhového poradenství a finanční gramotnosti. Mezi tyto projekty patřil například projekt pod názvem „Spotřebitelské poradenství 2023“ a „Finanční gramotnost a prevence předluženosti seniorů v roce 2023“ (www.obcanskeporadny.cz, 2024).

Společnosti zabývající se problematikou dluhového poradenství a finanční gramotnosti

Finanční gramotnost by měla patřit mezi základní znalosti občanů, a to v jakékoliv době. To, že dluhové poradenství a finanční gramotnost je stále aktuální téma, potvrzuje celá řada aktivit různých společností. Kromě výše uvedených, jejichž činnost jsme popsali podrobněji, můžeme vyjmenovat další, které se v rámci své nabídky sociálních služeb (odborné sociální poradenství) zabývají touto problematikou. Mezi ně můžeme zařadit například:

- Tichý svět, o. p. s. (www.tichysvet.cz),
- IQ Roma servis, z. s. (www.iqrs.cz),
- Člověk v tísni, o. p. s. (www.clovekvtisni.cz),
- Diecézní charita Brno – Služby Brno (www.brno.charita.cz),
- Společnost Podané ruce, o. p. s. (www.podaneruce.cz).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 VÝZKUMNÉ ŘEŠENÍ

V praktické části bakalářské práce se věnujeme, stejně jako v teoretické části, především problematice finanční gramotnosti a dluhového poradenství. V této kapitole se již budeme více zaměřovat na oblast Vyškovska, kde probíhal výzkum formou dotazníkového šetření. Postupně si vymežíme výzkumný problém, cíl výzkumu a jeho otázky, výzkumný soubor a metodu sběru dat.

4.1 Výzkumný problém

Výzkum se zabývá problematikou v oblasti finanční gramotnosti a dluhového poradenství na Vyškovsku.

V této oblasti je důležitá nejen prevence, ale i osvěta. *„Už od dětství jsme hrdi na to, že hodně věcí zvládneme sami. Nejdříve se chceme sami obléknout, později sami řídit auto, a nakonec se i postarat o rodinu. Když se nečekaně ocitneme ve finančních problémech, dokážeme často dlouho tvrdit sobě i ostatním: Mám to pod kontrolou! Já to všechno zvládnu. Ale co když ne?“* (Řeháková et al., 2015, s. 125).

Je důležité, aby lidé věděli, na koho se mohou obrátit, že tato služba je pro ně k dispozici a je bezplatná. Se svými problémy by se měli obrátit na někoho nezávislého (např. na poradnu) tehdy, když se dostanou do některé následující situace:

- Když se zamýšlí zadlužit (uvažují o spotřebitelském úvěru, hypotečním úvěru). Poradna může nabídnout nezávislý, objektivní rozbor a konzultaci možných rizik jejich zadlužení.
- Hrozí-li jim, že v důsledku nepředvídané změny životní situace nebudou schopni hradit splátky svého úvěru či půjčky nebo již v této situaci se ocitli. Jde o situace jako například dlouhodobé onemocnění, úraz, ztráta zaměstnání, rozvod či úmrtí manžela.
- Mají zájem o informace k osobnímu bankrotu (oddlužení, insolvenční návrh). Pracovníci poradny jim mohou pomoci zdarma zpracovat návrh na oddlužení a poskytnout jim všechny ostatní služby (Řeháková et al., 2015).

4.2 Výzkumné cíle

Hlavním cílem našeho výzkumu je: **Zjistit míru potřebnosti poradenství v oblasti finanční gramotnosti či následného dluhového poradenství na Vyškovsku.**

Dílčí výzkumné cíle jsou:

1. Zjistit, v jakém rozsahu je třeba toto poradenství ve správním obvodu města Vyškov zajistit a na jakou problematiku poradenskou službu zejména zaměřit.
2. Zjistit, na jakou skupinu obyvatel je nutné se zaměřit.
3. Zjistit, zda občané již svůj problém v této oblasti někde řeší nebo dříve řešili a kde.
4. Zjistit, zda lidé v exekuci mají povědomí o své finanční situaci a způsobu řešení exekuce.

4.3 Výzkumné otázky

Hlavní výzkumná otázka našeho výzkumu zní: **Je potřeba a zájem zajistit poradenství v oblasti finanční gramotnosti či následného dluhového poradenství na Vyškovsku?**

Dílčí výzkumné otázky:

1. V jakém rozsahu je třeba poradenství v oblasti finanční gramotnosti či následného dluhového poradenství ve správním obvodu města Vyškov zajistit a na jakou problematiku tuto poradenskou službu zejména zaměřit?
2. Na jakou skupinu obyvatel je nutné se zaměřit?
3. Řeší nebo dříve řešili občané již svůj problém v této oblasti a zejména kde?
4. Jaké mají lidé v exekuci povědomí o své finanční situaci a způsobu řešení exekuce?

Pro naplnění výzkumných cílů a otázek jsme použili kvantitativní přístup, a to formou dotazníkového šetření.

4.4 Výzkumný soubor

Výzkum proběhl, jak již bylo uvedeno výše, v rámci Vyškova. Město Vyškov leží v Jihomoravském kraji a patří mezi obce s rozšířenou působností. V komunitním plánu sociálních služeb na území ORP Vyškov na období 2022–2024 je jednou z průřezových priorit řešení dluhové problematiky.

V současné době je tato služba v rámci okresu Vyškov zajišťována zejména v okolních obcích s rozšířenou působností, a to v Bučovicích a ve Slavkově u Brna. V rámci Vyškovska působí v této problematice jedna společnost, která prostřednictvím aktuálně probíhajícího projektu nabízí určité dny v týdnu dluhové poradenství. Jak již bylo několikrát zmíněno, v rámci této problematiky je velmi důležitá prevence, osvěta, vzdělávání. Výsledky realizovaného výzkumu by mohly napomoci k zajištění efektivní a trvalé služby v oblasti finanční gramotnosti a dluhového poradenství. Získaná data se mohou stát podkladem pro podporu potřebnosti této služby a dále mohou zajistit informace v jakém rozsahu či zaměření je třeba tuto službu na daném území poskytovat.

Sociodemografická analýza ORP Vyškov (k 31. 12. 2020):

- v rámci správního obvodu je 42 obcí,
- počet obyvatel: 52 271 (muži: 25 805, ženy: 26 466),
- průměrný věk: 42,5 (věk 0-14: 8 589, věk 15-64: 33 206, věk: 65 a více: 10 476)
(Komunitní plán sociálních služeb, 2022).

Výzkum proběhl u občanů, kteří mají bydliště ve správním obvodu města Vyškov a jsou v exekuci. Byli osloveni klienti Úřadu práce ČR. Ze statistických údajů vyplývá, že v současné době je více než 15 % nezaměstnaných v exekuci či insolvenční, to je v rámci okresu Vyškov přibližně 300 osob (www.uradprace.cz, 2024).

Výzkum byl zaměřen na tuto skupinu obyvatel. Připouštíme, že jsou občané, kteří pracují, nepobírají dávky hmotné nouze a mají také exekuce. V tomto případě předpokládáme, že při zaměstnání probíhá určitým způsobem splácení dluhů. Zaměřili jsme se tedy primárně na skupinu obyvatel, která je již svým způsobem sociálně vyloučená. Pokud se podaří tuto službu v rámci Vyškovska dostatečně zajistit, bude následně poskytována všem občanům, kteří ji budou potřebovat.

Na základě celorepublikového výzkumu, který uvádíme v druhé kapitole, bylo v roce 2023 v ČR 7,3 % obyvatel v exekuci. Pokud bychom vycházeli z tohoto průměru, tak by v rámci ORP Vyškov bylo v exekuci téměř čtyři tisíce obyvatel.

4.5 Metoda sběru dat

U kvantitativního výzkumu jsme pro sběr dat využili dotazník, který se skládal z 21 položek. V dotazníku byly obsaženy položky uzavřené i otevřené. U některých položek jsme použili

Likertovu škálu pro vyjádření stupně souhlasu, respektive nesouhlasu. Respondenti měli u některých položek možnost vyjádřit stupeň svého souhlasu či nesouhlasu z pěti možných variant: určitě ANO, spíše ANO, nevím, spíše NE, určitě NE. Vzor dotazníku je uveden v příloze P I.

V dotazníku byly použity položky jak obsahové (výsledkové), tak položky funkcionální. Obsahové položky zjišťují údaje, které potřebujeme pro splnění dosažení výzkumného cíle. Z funkcionálních položek můžeme v použitém dotazníku nalézt položky kontaktní, funkcionálně psychologické a kontrolní (Chráska, 2016).

Sběr dat probíhal necelé tři měsíce, a to od ledna do března 2024. Dotazníky byly klientům Úřadu práce ČR, Kontaktního pracoviště Vyškov předávány při jejich pravidelných návštěvách na oddělení zprostředkování, evidence a podpor v nezaměstnanosti a na oddělení hmotné nouze, a to v tištěné podobě. Byli požádáni o jeho vyplnění a upozorněni, že dotazník je anonymní a jeho vyplnění je dobrovolné.

5 ANALÝZA A INTERPRETACE DAT

V páté kapitole provedeme analýzu a interpretaci získaných dat.

Jak jsme již uvedli výše, sběr dat probíhal v průběhu ledna až března 2024. Do dotazníkového šetření se celkem zapojilo 67 respondentů. Celkem bylo rozdáno 79 dotazníků a 67 dotazníků respondenti vyplnili. Návratnost vyplněných dotazníků tedy je necelých 85 %.

Použitý dotazník obsahoval jak položky uzavřené, tak otevřené. U uzavřených položek jsme získaná data vyhodnocovali pomocí čárkovací metody. Čárky jsme přímo zapisovali do prázdného dotazníku a získali jsme tak jednotlivé četnosti. Hodnoty absolutní i relativní četnosti jsme u jednotlivých položek zaznamenali do tabulek. U otevřených položek získané odpovědi v analýze buď přímo citujeme a u opakujících se odpovědí jsme opět použili čárkovací metodu.

5.1 Získaná data k jednotlivým dílčím cílům

Položky v použitém dotazníku směřovaly na jednotlivé dílčí výzkumné cíle. Následně budeme interpretovat výsledky sběru dat dle jednotlivých dílčích cílů.

Dílčí cíl č. 1

Zjistit, v jakém rozsahu je třeba toto poradenství ve správním obvodu města Vyškov zajistit a na jakou problematiku poradenskou službu zejména zaměřit.

Na tento dílčí cíl byly zaměřeny položky v dotazníku č.: 13, 14 a 15.

Položka č. 13 – Máte zájem o dluhové poradenství, které by probíhalo ve Vyškově?

Tabulka 1: odpovědi na položku č. 13

Zájem o dluhové poradenství	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
určitě ANO	34	50,8
spíše ANO	21	31,3
nevím	8	11,9
spíše NE	3	4,5
určitě NE	1	1,5
	67	100,0

Položka č. 14 – Pokud ano, v čem byste chtěl/a poradit?

Někteří tuto položku nevyplnili, i když se vyjádřili, že by měli zájem o dluhové poradenství. Odpovědělo celkem 44 respondentů.

Odpovědi (doslovně citováno): obecně s exekucemi; zbavit se dluhů; jak vše splatit; jak zlepšit svoji situaci; jak funguje insolvence; s oddlužením a poradit v tom, co mohou a nemohou exekutoři, dále znalosti ohledně zákonů v oblasti financí; jak spojit dluhy, splácet; jak se dostat z dluhů; co dělat na konci insolvence, co a kam podat, abych byla oddlužená; jak konsolidovat exekuce, popř. pomoc s insolvencí; jak se zbavit dluhů; jak se zbavit dluhů, jak si moct založit účet, tak aby mi ty peníze neztrhávali, abych byla čistá; jak se dostat z dluhů a jak mít všechny dluhy zaplacené, aby už nikdo neotravoval; jak přežít a mít se líp; jak řešit exekuce; s finanční situací; s financemi; co mám dělat na konci insolvence, abych byl oddlužen; jak platit dluhy; vyřešit moji situaci s dluhy; pomoci vyřešit situaci; oddlužení; chtěl bych pomoci s insolvencí; jak nenaletět, jak podat žádost o insolvenční správce; co exekutor může a nemůže, co může a nemůže dělat insolvenční správce; celková nepříznivá situace; v řešení mé situace; s možností výmazu trestu a potom s bydlením a dluhy; nevím; jak sestavit rozpočet, kolik můžu utratit za jídlo, když zaplatím ubytovnu; jak se zbavit dluhů, insolvence a její vyřízení; insolvence, jak hospodařit s penězi; oddlužení; jak se vyvarovat dluhů a jak je splatit; jak správně splácet dluhy a jak se dohodnout s exekutorem; kde vzít víc peněz; oddlužení; rozpočet – příjmy, výdaje; potřebovala bych pomoci s oddlužením; s exekucemi, jsem hodně zadlužen, dlužné výživné + běžné výživné, hrozí mi vazba; jak se pokusit splatit dluh; chtěl bych poradit, jak se vyznat v exekucích, jak předcházet tomu, abych se do nich opakovaně dostával, naučit se sestavit si finanční plán; bylo by mi pomůženo se zastavováním exekucí, 1x byla nezákonná, s exekučními srážkami; pomoc v průběhu oddlužení, které mám schválené (komunikaci s insolvenčním správcem, soudem); potřebuji podporu v průběhu oddlužení.

Položka č. 15 – Pokud máte zájem o dluhové poradenství, jak často byste chtěl/a navštěvovat tuto službu?

Tabulka 2: odpovědi na položku č. 15

Jak často chtějí službu navštěvovat	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
vícekrát týdně	0	0,0
1 x týdně	9	14,3

1 x za měsíc	6	9,5
dle potřeby	40	63,5
nevím	8	12,7
	63	100,0

Dílčí cíl č. 2

Zjistit, na jakou skupinu obyvatel je nutné se zaměřit.

Na tento dílčí cíl byly zaměřeny položky v dotazníku č.: 1, 2, 3, 4, 7, 18, 19 a 20.

Položka č. 1 – Jaké máte nejvyšší dosažené vzdělání?

Tabulka 3: odpovědi na položku č. 1

Nejvyšší dosažené vzdělání	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
základní škola	36	53,7
SŠ – výuční list	24	35,8
SŠ – maturita	6	9,0
VOŠ	0	0,0
VŠ	1	1,5
	67	100,0

Položka č. 2 – Váš věk je v rozmezí

Tabulka 4: odpovědi na položku č. 2

Věk respondentů	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
18-30	11	16,4
31-40	18	26,9
41-50	20	29,9
51-60	15	22,4
60 a více	3	4,4
	67	100,0

Položka č. 3 – Jste nezaměstnaný/á?

Na tuto položku odpovědělo:

- ANO - 55 respondentů (82,1 %),
- NE - 12 respondentů (17,9 %).

Z 55 nezaměstnaných je 54 evidováno na úřadě práce a 1 není v evidenci úřadu práce.

Položka č. 4 – Pokud ANO, jak dlouho jste evidovaný/á na úřadě práce?

Tabulka 5: odpovědi na položku č. 4

Délka evidence na úřadě práce	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
méně než 6 měsíců	23	42,6
6-12 měsíců	8	14,8
déle než 1 rok	7	13,0
déle než 2 roky	16	29,6
	54	100,0

Položka č. 7 – Kolik máte exekucí?

Tabulka 6: odpovědi na položku č. 7

Počet exekucí	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
1	10	14,9
2	14	20,9
3	5	7,5
více než 3	22	32,8
nevím	16	23,9
	67	100,0

Položka č. 18 – Jste (žena, muž)?

Na tuto položku, která se dotazovala na pohlaví, odpovědělo:

- žena - 30 respondentů (44,8 %),

- muž - 37 respondentů (55,2 %).

Položka č. 19 – Jaký je Váš zdravotní stav?

Tabulka 7: odpovědi na položku č. 19

Zdravotní stav	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
bez zdravotního omezení	41	61,2
zdravotní omezení	18	26,9
OZZ	7	10,4
invalidní důchod	1	1,5
	67	100,0

Položka č. 20 – Naposledy jste pracoval/a jako?

V celkového počtu respondentů se k této položce 12 nevyjádřilo, 5 uvedlo, že nikdy nepracovali a 2 nevěděli. Ostatní buď někde pracují, nebo před evidencí na úřadě práce pracovali. Jde o 48 osob. Nejčastěji uvádí zaměstnání v dělnických profesích (17 osob), v oblasti úklidu (8 osob), obchodu (4 osoby), ve stavebnictví (4 osoby) a logistice (2 osoby). Mezi další uváděné profese patří kuchař, pomocná síla v kuchyni, ostraha, vrátný, číšník, pokojská, pomocný pekař, pečovatelka, řidič, učitel, práce ve výkonu trestu a práce v zahraniční (blíže nespecifikovaná).

Dílčí cíl č. 3

Zjistit, zda občané již svůj problém v této oblasti někde řeší nebo dříve řešili a kde.

Na tento dílčí cíl byly zaměřeny položky v dotazníku č.: 8, 9, 11 a 12.

Položka č. 8 – Absolvoval/a jste v minulosti poradenství v oblasti finanční gramotnosti?

Na tuto položku odpovědělo:

- ANO - 14 respondentů (20,9 %), NE - 41 respondentů (61,2 %) a NEPAMATUJI SI - 12 respondentů (17,9 %).

Položka č. 9 – Pokud ANO, u jaké organizace?

V rámci této položky respondenti uvádí společnosti, u kterých v minulosti absolvovali poradenství v oblasti finanční gramotnosti. V rámci svých odpovědí uvádí:

- Úřad práce ČR – 8x, IQ Roma servis, z. s. – 3x, společnost v Praze (název není čitelný) – 1x, ve výkonu trestu (věznice Opava) – 1x, společnost v Prostějově (není přesně určena) – 1x.

Položka č. 11 – Jste v kontaktu s nějakou společností, která Vám pomáhá (radí) s řešením Vašich dluhů (exekucí) v současné době?

Na tuto položku odpovědělo:

- ANO – 16 respondentů (23,9 %),
- NE – 51 respondentů (76,1 %),
- NEVÍM – 0 respondentů (0 %).

Položka č. 12 – Pokud ANO, u jaké organizace?

V rámci této položky respondenti uvádí společnosti, u kterých v současné době řeší své dluhy. V rámci svých odpovědí uvádí:

- IQ Roma servis, z. s. – 9x, Úřad práce ČR – 2x, společnost v Praze (název není čitelný) – 1x, nějaké zařízení, respondent si název nepamatuje – 1x, DROM, romské středisko, p. o. – 1x, RUBIKON CETRUM, z. ú. – 1x, PIAFA Vyškov, z. ú. – 1x.

Dílčí cíl č. 4

Zjistit, zda lidé v exekuci mají povědomí o své finanční situaci a způsobu řešení exekuce.

Na tento dílčí cíl byly zaměřeny položky v dotazníku č.: 5, 6, 10, 16 a 17.

Položka č. 5 – Pokud jste nezaměstnaný/á, myslíte si, že Vaše exekuce je hlavním důvodem, proč se Vám nedaří najít zaměstnání?

Tabulka 8: odpovědi na položku č. 5

Je exekuce důvod, že se Vám nedaří najít zaměstnání	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
určitě ANO	7	12,7
spíše ANO	12	21,8
nevím	13	23,7
spíše NE	11	20,0
určitě NE	12	21,8
	55	100,0

Položka č. 6 – Víte, jaké máte svoje měsíční výdaje nebo výdaje celé rodiny?

Tabulka 9: odpovědi na položku č. 6

Znají respondenti svoje nebo rodinné výdaje	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
určitě ANO	28	41,8
spíše ANO	25	37,3
nevím	6	9,0
spíše NE	6	9,0
určitě NE	2	2,9
	67	100,0

Položka č. 10 – Umíte si sestavit osobní nebo rodinný rozpočet?

Tabulka 10: odpovědi na položku č. 10

Umí si respondenti sestavit rozpočet	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
určitě ANO	21	31,3
spíše ANO	25	37,3
nevím	15	22,4
spíše NE	6	9,0
určitě NE	0	0,0
	67	100,0

Položka č. 16 – Znáte možnosti oddlužení / insolvence?

Tabulka 11: odpovědi na položku č. 16

Znají možnosti oddlužení / insolvence	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
určitě ANO	11	16,4
spíše ANO	11	16,4
nevím	17	25,4
spíše NE	14	20,9
určitě NE	14	20,9
	67	100,0

Položka č. 17 – Víte, jaké máte svoje měsíční příjmy nebo příjmy celé rodiny?

Tabulka 12: odpovědi na položku č. 17

Znají respondenti svoje nebo rodinné příjmy	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
určitě ANO	31	46,3
spíše ANO	25	37,3
nevím	7	10,4
spíše NE	2	3,0
určitě NE	2	3,0
	67	100,0

Do dotazníku jsme jako poslední položku zařadili prostor pro respondenty k volnému vyjádření k dané problematice. Této možnosti využilo celkem 12 osob. Níže některá citujeme:

- Mít se kde poradit, než člověk začne dlužit a když ví, tak nemít strach si nechat poradit.
- Už se nikdy v životě nemuset zadlužit, umět si uvědomit hodnoty, jak neutrácet za zbytečnosti, naučit se být asertivní a umět odmítnout žádost o finance.
- Je katastrofální, jak i v exekuci rostou úroky.
- Potřeboval bych lepší informace o tom, kde se dá toto řešit, normální přístup, místo tady ve Vyškově, kde by se to dalo řešit. Chtěl bych se naučit správně sestavit rozpočet.
- Zajímalo by mě, jak uživit rodinu a zároveň splácet insolvenční.
- Bohužel nevím, ale otázky si promyslím. Děkuji.
- Vadí mi, že tady není možnost svoji situaci řešit, kdo by mi poradil a řekl přesný postup toho, jak by probíhala insolvence apod.
- Myslím si, že je dobrý nápad, aby taková služba vznikla. Na začátku insolvence jsem se neměla sama na koho obrátit, proto mi i trvalo, než jsem situaci začala řešit.

5.2 Interpretace získaných dat

Hlavní výzkumná otázka zní: Je potřeba a zájem zajistit poradenství v oblasti finanční gramotnosti či následného dluhového poradenství na Vyškovsku? Na tuto otázku navazují čtyři dílčí výzkumné otázky. V rámci této podkapitoly budeme získaná data z dotazníků interpretovat vzhledem k jednotlivým dílčím otázkám.

Dílčí otázka č. 1: V jakém rozsahu je třeba poradenství v oblasti finanční gramotnosti či následného dluhového poradenství ve správním obvodu města Vyškov zajistit a na jakou problematiku tuto poradenskou službu zejména zaměřit?

- V rámci výzkumu odpovědělo 55 respondentů, tj. více než 80 %, že má zájem o dluhové poradenství. Většina má zájem o pomoc při řešení exekucí či již následné insolvence. Mezi odpovědmi jsou však i takové, kde by respondenti měli zájem: o sestavení rozpočtu; o radu, jak hospodařit s penězi, jak se vyvarovat dluhům, jak se naučit sestavit si finanční plán atd. Lze tedy konstatovat, že lidé mají zájem nejen o dluhové poradenství, ale i o poradenství v oblasti finanční gramotnosti. Co se týká četnosti setkávání, tak respondenti nejvíce uvedli, že mají zájem navštěvovat tuto službu dle potřeby: takto odpovědělo 40 respondentů, tj. 64 %, zájem o setkávání v rámci poradenství 1 x týdně má 14 % respondentů.

Dílčí otázka č. 2: Na jakou skupinu obyvatel je nutné se zaměřit?

- Většina respondentů (54 %) uvádí, že má základní vzdělání, dále střední školu (vyučen), a to téměř 36 %. Věkové kategorie jsou v rámci výzkumu rovnoměrně rozprostřeny: 18-30 let – 16 %, 31-40 let – 27 %, 41-50 let – 30 %, a 51-60 let – 22 %. Můžeme konstatovat, že tato problematika se týká všech věkových kategorií. Co se týká nezaměstnanosti a délky evidence na úřadě práce, tak ze všech oslovených, bylo přes 80 % evidováno na úřadě práce, a to v délce méně než 6 měsíců téměř 43 %. Na druhou stranu v evidenci úřadu práce déle než 2 roky bylo 30 % respondentů. Dle tohoto výsledku můžeme usuzovat, že exekuce nepříznivě ovlivňuje i délku evidence na úřadě práce. Z respondentů má téměř 65 % tři a více exekucí nebo neví, kolik jich má. Rozdělení mužů a žen je téměř stejné: 45 % žen a 55 %. Většina respondentů je bez zdravotního omezení (61 %) nebo pouze se zdravotním omezením (27 %), takže nejde o OZP – osoby zdravotně znevýhodněné. Jak již bylo zmíněno výše, 55 respondentů sdělilo, že v současné době nepracuje. Mezi nejčastější profese, které uvedli, že zde naposledy pracovali, patří: dělník,

pracovník v oblasti úklidu a obchodu, pracovník ve stavebnictví a logistice. Jde tedy o dělnické profese.

Dílčí otázka č. 3: Řeší nebo dříve řešili občané již svůj problém v této oblasti a zejména kde?

- Na položku, zda v minulosti absolvovali poradenství v oblasti finanční gramotnosti či dluhového poradenství odpovědělo kladně pouze 21 % respondentů. V současné době využívá toto poradenství 24 %. Dále následuje jmenování několika společností, se kterými jsou v kontaktu. Tyto společnosti jmenovitě uvádíme v předchozí kapitole.

Dílčí otázka č. 4: Jaké mají lidé v exekuci povědomí o své finanční situaci a způsobu řešení exekuce?

- Respondenti uvádí ve větší míře, že znají svoje či rodinné příjmy, výdaje a že umí sestavit osobní nebo rodinný rozpočet. Na položky, které se týkaly této problematiky, odpovědělo 70–80 % respondentů kladně (určitě ANO, spíše ANO). V této oblasti mají respondenti pocit, že problematiku znají. Co se týká znalostí, které souvisí s oddlužením či insolvenčí, zde již jsou kladné odpovědi (určitě ANO, spíše ANO) pouze ve výši 33 %. Jak již bylo několikrát zmíněno výše, 55 respondentů v současné době nepracuje. Na položku, zda si myslí, že jejich exekuce je hlavním důvodem, proč se jim nedaří najít zaměstnání, odpovědělo kladně (určitě ANO, spíše ANO) 34 %.

Poslední položkou dotazníku byla otevřená otázka, prostor pro respondenty k možnému vyjádření k danému problému. Obecně je známé, že lidé neradi na tento druh otázek odpovídají, nechce se jim rozepisovat. Z 67 respondentů odpovědělo na tuto položku 12 osob. Více než polovinu v předcházející kapitole citujeme. Z citací vyplývá, že lidé mají zájem nejen o dluhové poradenství, ale i o poradenství zaměřené na to, jak těmto dluhům předcházet. Tyto informace lze získat v rámci poradenství v oblasti finanční gramotnosti.

ZÁVĚR

Bakalářská práce se věnuje problematice finanční gramotnosti a dluhovému poradenství. Hlavním cílem našeho výzkumu je zjistit míru potřeby poradenství v oblasti finanční gramotnosti či následného dluhového poradenství na Vyškovsku.

V teoretické části, která je rozdělena na tři kapitoly, se zabýváme finanční gramotností, objasňujeme základní pojmy, které s touto problematikou souvisí, a sdělujeme konkrétní údaje o úrovni finanční gramotnosti v České republice. Dále se zaměřujeme na exekuci a její dopady. Uvádíme konkrétní aktuální data v oblasti exekucí v České republice za rok 2023 a zmiňujeme možnosti řešení tohoto problému. Zdůrazňujeme důležitost prevence a řešíme možnosti zajištění poradenství v rámci finanční gramotnosti a dluhové problematiky pro širokou veřejnost. Konkrétně se již věnujeme situaci na Vyškovsku, na kterou se bakalářská práce v rámci výzkumu orientuje.

Praktická část je již zaměřena na konkrétní výzkum. Postupně se věnujeme jednotlivým krokům kvantitativního výzkumu, který proběhl formou dotazníkového šetření. Výzkumu se zúčastnilo celkem 67 respondentů. K vyplnění dotazníku byli osloveni klienti Úřadu práce ČR, Kontaktního pracoviště Vyškov, kteří jsou v exekuci.

Co se týká celkových výsledků, můžeme konstatovat, že jsou v souladu s celorepublikovými daty různých výzkumů, které se týkají této problematiky. Tyto údaje uvádíme v teoretické části bakalářské práce. Například více exekucí mají lidé se základním vzděláním, kteří pracují v dělnických profesích a často mají tři a více exekucí.

V rámci analýzy a interpretace získaných dat postupně odpovídáme na jednotlivé dílčí otázky výzkumu. Celkově shrnujeme výsledky našeho výzkumu, ze kterých vyplývá, že více než 80 % respondentů má zájem o určitý druh poradenství v dluhové problematice. V této oblasti nestačí pouze předat základní informace ohledně oddlužení, pomoci při zahájení insolvence, ale respondenti se vyjádřili, že mají zájem být v kontaktu s poradcem po celou dobu insolvence a dále, že potřebují pomoc i v závěru této situace, kdy je třeba učinit další kroky, aby vše bylo řádně ukončeno. Je tedy třeba, aby tato služba byla zajišťována kontinuálně. Dále si respondenti často uvědomovali, že potřebují mít informace, aby se do situace zadlužení a následného předlužení vůbec nedostali. Zde je právě prostor pro poradenství v oblasti finanční gramotnosti.

Na základě získaných dat můžeme konstatovat, že zájem o poradenství v oblasti finanční gramotnosti i dluhové problematiky v rámci Vyškova je. Navštěvovat tuto službu by chtěli

lidé zejména dle své momentální potřeby. Jde o osoby většinou se základním vzděláním nebo vyučené, s pracovní zkušeností v dělnických profesích, bez zdravotního omezení, v různých věkových kategoriích. Nezaměstnané buď krátce do šesti měsíců, nebo naopak dlouhodobě nezaměstnané déle než dva roky. Osoby, které mají více než tři exekuce nebo neví, kolik jich mají. Poradenství ohledně financí zatím většinou neabsolvovali a většina ani v současné době tyto služby nevyužívá. Domnívají se, že se orientují v problematice osobního či rodinného rozpočtu, příjmů a výdajů, ale znalosti o možnosti oddlužení přiznávají ve většině, že nemají.

Můžeme uvažovat o praktickém využití tohoto výzkumu. Získané informace lze použít jako podklad pro podporu potřebnosti této služby např. při přípravě komunitního plánu sociálních služeb na území ORP Vyškov na příští období. Další výzkum v této oblasti by se mohl věnovat nejen využití této nově zavedené služby, ale také nejčastějším důvodům exekuce a této problematice se následně věnovat v rámci prevence.

Výsledkem realizovaného výzkumu je, že lidé mají zájem o poradenství v oblasti finanční gramotnosti a dluhové problematiky. Tuto pomoc nejen vítají, ale také potřebují. Na základě získaných odpovědí můžeme konstatovat, že prevence v této oblasti je velmi důležitá, a to nejen pro jednotlivce na Vyškovsku, ale i pro společnost v rámci celé České republiky.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. ARIELY, Dan a Jeff KREISLER, 2018. *Dollars and Sense*. Harper Collins Publishers. ISBN 0062872729.
2. BAŘA, Tomáš, 2022. *Wohlstand für alle*. Zlín: TOMÁŠ BAŘA STIFTUNG. ISBN 978-80-908563-0-1.
3. CARR, Allen, 2013. *GET OUT OF DEBT NOW*. London: Arcturus Publishing. ISBN 978-1848379817.
4. *Dluhové poradenství – co a jak v několika krocích: Doporučení Ministerstva práce a sociálních věcí pro obce*, 2018.
5. Exekuce: černé svědomí Česka, 2018. *Www.a2larm.cz* [online]. [cit. 2024-02-13]. Dostupné z: <https://a2larm.cz/2018/12/exekuce-cerne-svedomi-ceska/>
6. Finanční gramotnost Čechů 2023, 2023. *Www.cbaonline.cz* [online]. [cit. 2024-02-13]. Dostupné z: <https://cbaonline.cz/financni-gramotnost-cechu-2023>
7. CHRÁSKA, Miroslav, 2016. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 2. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-5326-3.
8. *Komunitní plán sociálních služeb: na území ORP Vyškov na období 2022–2024*, 2022.
9. MATOUŠEK, Oldřich, Kristina KOLDINSKÁ a Ladislav PRŮŠA, 2011. *Sociální služby: Legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení*. 2. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0041-3.
10. NOVESKÝ, Ivan et al., 2009. *SLABIKÁŘ FINANČNÍ GRAMOTNOSTI*. Praha: COFET. ISBN 80-254-4207-4.
11. PILÁT, Miroslav, 2015. *Komunitní plánování sociálních služeb v současné teorii a praxi*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0932-4.
12. PROKOP, Daniel, 2022. *Slepé skvrny*. 3. Brno: Host – vydavatelství. ISBN 978-80-275-1078-8.
13. ŘEHÁKOVÁ, Lenka et al., 2015. *PRŮVODCE OSOBNÍMI FINANCEMI*. Praha: Fond dalšího vzdělávání, příspěvková organizace MPSV. ISBN 978-80-260-8989-6.
14. *Systém budování finanční gramotnosti na základních a středních školách: Společný dokument MF ČR, MŠMT ČR a MPO ČR*, 2007. 2.

15. ŠTOGR, Josef, 2013. *PROČ NEVÍME, CO JSOU PENÍZE*. Praha: Generatione Europe, o.s. ISBN 978-80-9053008-6-7.
16. ŠTASTNÁ, Jaroslava, 2016. *Když se řekne komunitní práce*. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-3356-5.
17. TYL, Tomáš, 2013. *10 způsobů, jak se (ne)nechat připravit o peníze*. Praha: GRADA Publishing. ISBN 978-80-247-4467-4.
18. ÚLEHLA, Ivan, 2002. Sociálně psychologické aspekty komunitního plánování obcí. *Sociální politika*. 28(12), 6-8. ISSN 0049-0962.
19. *Www.brno.charita.cz* [online], 2024. [cit. 2024-02-17]. Dostupné z: <https://www.brno.charita.cz>
20. *Www.clovekvtisni.cz* [online], 2024. [cit. 2024-02-17]. Dostupné z: <https://www.clovekvtisni.cz>
21. *Www.iqrs.cz* [online], 2024. [cit. 2024-02-17]. Dostupné z: <https://iqrs.cz>
22. *Www.institut-predluzeni.cz* [online], 2024. [cit. 2024-02-14]. Dostupné z: <https://www.institut-predluzeni.cz>
23. *Www.justice.cz* [online], 2024. [cit. 2024-02-14]. Dostupné z: <https://justice.cz/>
24. *Www.mapaexekuci.cz* [online], 2024. [cit. 2024-02-14]. Dostupné z: <http://mapaexekuci.cz>
25. *Www.obcanskeporadny.cz* [online], 2024. [cit. 2024-02-17]. Dostupné z: <https://obcanskeporadny.cz/cs/>
26. *Www.podaneruce.cz* [online], 2024. [cit. 2024-02-17]. Dostupné z: <https://podaneruce.cz>
27. *Www.tichysvet.cz* [online], 2024. [cit. 2024-02-17]. Dostupné z: <https://www.tichysvet.cz>
28. *Www.uradprace.cz* [online], 2024 [cit. 2024-03-24]. Dostupné z: <https://www.uradprace.cz>
29. Zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách, 2006. *Www.zakonyprolidi.cz* [online]. [cit. 2024-02-24]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

- aj. a jiné
- apod. a podobně
- atd. a tak dále
- ČBA Česká bankovní asociace
- ČR Česká republika
- mil. milion
- mld. miliarda
- např. například
- ORP obec s rozšířenou působností
- OP občanská poradna
- o. p. s. obecně prospěšná společnost
- OZZ osoba zdravotně znevýhodněná
- p. o. příspěvková organizace
- Sb. sbírka zákonů
- s. r. o. společnost s ručením omezeným
- SŠ střední škola
- tis. tisíc
- tj. to je
- tzv. takzvaný, takzvaně
- VOŠ vyšší odborná škola
- VŠ vysoká škola
- z. s. zapsaný spolek
- z. ú. zapsaný ústav

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: odpovědi na položku č. 13	41
Tabulka 2: odpovědi na položku č. 15	42
Tabulka 3: odpovědi na položku č. 1	43
Tabulka 4: odpovědi na položku č. 2	43
Tabulka 5: odpovědi na položku č. 4	44
Tabulka 6: odpovědi na položku č. 7	44
Tabulka 7: odpovědi na položku č. 19	45
Tabulka 8: odpovědi na položku č. 5	46
Tabulka 9: odpovědi na položku č. 6	47
Tabulka 10: odpovědi na položku č. 10	47
Tabulka 11: odpovědi na položku č. 16	47
Tabulka 12: odpovědi na položku č. 17	48

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Dotazník

PŘÍLOHA P I: VZOR POUŽITÉHO DOTAZNÍKU

Dotazník

Dovolte, abychom Vás požádali o vyplnění dotazníku a tím o zapojení do průzkumu, který se zabývá zjištěním potřeby poradenství v oblasti finanční gramotnosti či dluhového poradenství ve správním obvodu obce Vyškov.

Odpověď vždy označte v tabulce například křížkem. Pokud nebudete chtít na některou z uvedených otázek odpovědět, otázku vynechte.

Velice si vážíme Vašeho zapojení do tohoto šetření, které pomůže ke zkvalitnění sociálních služeb na Vyškovsku.

Dotazník je anonymní.

1. Jaké máte nejvyšší dosažené vzdělání?

základní škola	SŠ – výuční list	SŠ – maturita	VOŠ	VŠ

2. Váš věk je v rozmezí

18–30	31–40	41–50	51–60	více než 60 let

3. Jste nezaměstnaný/á?

ANO	NE

4. Pokud ANO, jak dlouho jste evidovaný/á na úřadě práce? Pokud jste zaměstnaný/á, tuto otázku, prosím, vynechte.

méně než 6 měsíců	6–12 měsíců	déle než 1 rok	déle než 2 roky	nejsem evidovaný na úřadě práce

5. Pokud jste nezaměstnaný/á, myslíte si, že Vaše exekuce je hlavním důvodem, proč se Vám nedaří najít zaměstnání? Pokud jste zaměstnaný/á, tuto otázku vynechte.

určitě ANO	spíše ANO	nevím	spíše NE	určitě NE

6. Víte, jaké máte svoje měsíční výdaje nebo výdaje celé rodiny?

určitě ANO	spíše ANO	nevím	spíše NE	určitě NE

7. Kolik máte exekucí?

1	2	3	více než 3	nevím

8. Absolvoval/a jste v minulosti poradenství v oblasti finanční gramotnosti?

ANO	NE	NEPAMATUJI SI

9. Pokud ANO, u jaké organizace?

.....

10. Umíte si sestavit osobní nebo rodinný rozpočet?

určitě ANO	spíše ANO	nevím	spíše NE	určitě NE

11. Jste v kontaktu s nějakou společností, která Vám pomáhá (radí) s řešením Vašich dluhů (exekucí) v současné době?

ANO	NE	NEVÍM

12. Pokud ANO, u jaké organizace?

.....

13. Máte zájem o dluhové poradenství, které by probíhalo ve Vyškově?

určitě ANO	spíše ANO	nevím	spíše NE	určitě NE

14. Pokud ano, v čem byste chtěl/a poradit?

.....

.....

.....

15. Pokud máte zájem o dluhové poradenství, jak často byste chtěl/a navštěvovat tuto službu?

vícekrát týdně	1 x týdně	1 x za měsíc	dle potřeby	nevím

16. Znáte možnosti oddlužení / insolvence?

určitě ANO	spíše ANO	nevím	spíše NE	určitě NE

17. Víte, jaké máte svoje měsíční příjmy nebo příjmy celé rodiny?

určitě ANO	spíše ANO	nevím	spíše NE	určitě NE

18. Jste?

ŽENA	MUŽ

19. Jaký je Váš zdravotní stav?

bez zdravotního omezení	zdravotní omezení	OZZ – osoba zdravotně znevýhodněná	invalidní důchod

20. Naposledy jste pracoval/a jako

.....

.....

.....

